

Nordul lui Ilea

SCRISOAREA LUI SENTSLAI ARPAD CĂTRE TATĂL SĂU SENTSLAI ADALBERT

ILEA de Bărgău și Ieud

Stimate tată Sentslai Adalbert,
Îți scriu astăzi, 3 septembrie, anul 2010, deși ar trebui să-ți spun verde și în față cele mai de jos că locuim împreună în trei camere, bucătărie, baie, curte, pe strada Libertății, la numărul optsprezece, în orașul Baia-Sprie.

Ieri ai bătut-o dinaintea gării pe Olga nevastă-mea și nora ta și mama celor doi nepoți ai tăi. De față cu ăia cu care te-ai înhăitat și cu cei cu care îți petreci timpul la peron, în sala de așteptare și în biroul impiegatului Laic din Deal care-i și consilier orașenesc. Noaptea vă cîntă la zongoră alt consilier orașenesc: Grenelu din Vale. Tu dădeai în Olga care se rezema de Dacia ta 1100 în timp ce Laic din Deal, Grenelu din Vale și celelalte spurcăciuni bătrîne din oraș se distrau. Dar despre asta în scrisoare mai încolo. Faptele tale te reprezintă în fața semenilor din oraș.

Stimate tată Sentslai Adalbert,

De când ai împlinit șaptezeci și șase de ani, acum trei ani, ai început să îndrugi verzile și apoi uscatele. Am pus starea și vorbele tale pe seama bătrîneții și a bicisniciei tale. Și am tăcut. Vezi mult bleumarin în jur, despre care zici că-i culoarea omului pur din Baia-Sprie, mai pur ca ozonul. Bicisnicule, zici că ăla ești tu. Seara auzi țuitori constante în grădină și în jurul casei despre care zici că-s melodii.

Pîndesti prin grădinile oamenilor căci nu excluzi prezența unor fugari pe care nu i-ai văzut și nici n-o să-i vezi vreodată. Stai la pîndă cu costumul negru pe care ți l-ai făcut pentru sicriu și te crezi „cătană neagră”. Celălalt bicisnic, Laic din Deal, ți-a spus că ești cătană din aia și l-ai crezut. Tot ăla ți-a spus Berti și de atunci așa zici că te cheamă. Tot voi faceți observații despre corpul și coroana soarelui, ca doi nemernici ce sunteți, ați zis și-n ședința de consiliu din septembrie că soarele nostru din Baia-Sprie are corp și coroană ca un fund de ochi, n-ați avea noroc să n-aveți, și că lumina iese ca dintr-un fagure de albină, nu gălbui ca mierea din stup ci roșie aprinsă ca licuricii nopții.

Stimate tată Sentslai Adalbert,

În octombrie, m-ai tras în curte, sub nuc, mi-ai șoptit: „Arpad, aud și voci pe care doar eu le percep și sunetele faringofonice ale nopții îmi cîntă”. Am știut atunci că drumul tău e fără bilet de întors. N-am crezut că pe traseu o vei bate pe Olga. Asta ți-o scriu ca să afli că de data asta nu te mai scapă nici inovațiile tale cu care ai împuiat capul consilierilor și care ți-au făcut de rîs băiatul, adică pe mine Arpad ori Arpi, nora, adică pe Olga cea bătută de tine, și pe nepoții tăi, Iștvan și Ioțcu.

Stimate tată Sentslai Adalbert,

Cine a interzis avorturile la fabrica de jaluzele? Era în anul 1980, cînd eu aveam doișpe ani? Patru ani muierile care lucrau acolo erau numai prin concedii de maternitate. Cine? Șeful lor, adică tu, care angajai numai tineretele cele neîncepute ca să le începeți voi din administrația fabricii, pe rînd, că nu ți-am spus că știu de la noră-ta. Praful s-a ales de neînceputele alea și de virginitatea lor s-a uitat. Strigai în fabrică după ovulele lor care ți se ofereau, de bicisnic ce erai și ești. Tot tu strigai și Laic din Deal ți ținea isonul cu Grenelu din Vale care cînta că: „Spermatozoizii descărăreți au un simț tactil deosebit, cum orașul Baia-Sprie n-a mai avut și nu va mai avea vreodată, cînd penetrează ce era de penetrat”. La zongoră cînta nemerniciile alea și voi îl aprobați dînd din capetele voastre proaste. Te-ai lăudat că împreună cu Laic din Deal înmulțiți populația pe muzică de zongoră. Astăzi, de bicisnic ce ai fost, crezi că în nord și-n sud de oraș odraslele de jaluzărese caută noi moduri de viață. Toate le-am aflat punîndu-le pe seama bolilor tale.

Cînd ai fost dat afară din fabrică, tu cu Laic din Deal, pentru că ați sabotat economia orașenească, s-a făcut dreptate!

Ai rămas cu scula ta mare care se bălăngăne ca la cal! Ți s-a dus duhul printre muieri. „Unde nu-i cap îi vai de sculă”, rideau de tine femeile. Noră-ta m-a întrebat mai în tinerete: „Arpi, scula asta a ta parcă-i mai mică ca la socru?”. De unde știa Olga? Da, am tăcut. Am zis în apărarea ta mai tîrziu că nu mă interesează birfele care au fost și vor fi în continuare în Baia-Sprie. Adică te-am apărat, stimate tată. Da'-i gata. De-acum să te apere Bunul Dumnezeu ori Dracu în slujba căruia te-ai pus și tu și boșorogii gării.

Stimate tată Sentslai Adalbert,

Inovațiile tale au fost fructele bolnăvicioase ale bolilor tale de sifilisuri multiple și blenoragii. „Domnilor”, ai zis către consilierii orașului, „transfuziile de sînge sînt cărașii bolilor”. Proștii ăia te-au ascultat și ți-au dat dreptate. Noroc cu doctorul, altfel le-ați fi interzis, nu v-ar ajuta ăla de Sus.

„Domnilor, aș spune despre români că-n limba coreeană ‘omani’ înseamnă ‘mamă’ și-n maghiară ‘anyuci’. Parcă seamănă, ce ziceți, poate toți sîntem unguri.” Asta ai zis că-i a doua inovație a ta pentru care Laic din Deal și Grenelu din Vale te-au altoit cu zongora. Nu te-ai lăsat și ai luat cuvîntul tot în consiliul orașenesc, zicînd că: „Spitalul din Baia-Sprie e haremul iadului unde dacă intri nu mai poți ieși”. De-atunci n-ai mai avut decît „interzis” la ședințele alea. Din bicisnic te-au făcut bezmetic. „Jignit, călcat în picioare, valoros”, mi-ai spus și ai privit la nucul din curte: „Arpi dragă, ce răi sînt băiesprienii și nerecunoscătorii”, ai adăugat. Și te-am crezut de prost ce-am fost.

Stimate tată Sentslai Adalbert,

Cînd te-au băgat în pensia aia de boală care s-a transformat în pensie de bătrînețe, ai zis tu despre tine către mine: „Arpi, au alungat un iubitor de frumos, care a oscilat în funcție de stările sale sufletești, adică pe mine”.

După pensie nu mai urmează nimic, așa că am tăcut ca să nu te supăr. Rău am procedat. Acuma nu mai tac. Ce-i de spus îți scriu în scrisoarea asta. La fabrica de jaluzele erai angajat la „Drum nou”, la pensie nu mai aveai nici măcar o cărare veche. Mai bine îți dădeam cu ceva în cap pînă rămîneai rece, întins în curte și-mi vedeam de treabă cu Olga și cu nepoții tăi. Dar mila m-a apucat și mă apucă. Asta a fost pînă ieri. De astăzi e gata!

Stimate tată Sentslai Adalbert,

Uiți pe unde umbli, cu cine te-nțlnești, o iei de dimineată către parcul din centru, treci pe lîngă fabrica de jaluzele, rîd muierile alea de tine, bălăngăne brațele, știu ele de ce, strigă, rîd. Treci pe lîngă casa șvabului, te oprești la crișma în care era farmacia, citești meniul zilei, tremuri ca Parkinsonul și uiți ca Alzheimerul. Mergi pînă la primărie. Pîndesti. La cofetăria Omerta, pe care ați botezat-o așa, tu cu Laic din Deal, ceri o cafea. Străzile sînt pustii. Se ascund băiesprienii cînd îți începi plimbarea. Umbli ca un rătăcit care și ești. Cînd prinzi un fraier îl oprești, îl pupi pe obraji, îi spui: „M-am rugat să te-aducă Domnul. Mare nevoie am să-ți spun povestea, să mă ușurez, să afli prin ce am trecut și trec și voi trece”. Cînd gați pleci la gară.

Stimate tată Sentslai Adalbert,

Ori Berti, cum îți spun toți bețivanii cu care te-ai înhăitat, cu care ai înfundat bodegile din Baia-Sprie ori peroanele gării și stați acolo în întunericul ăla și beți pînă cădeți pe jos ca nenorocii care sînteți, și vă duceți acasă în patru labe, că asta faceți, măi, și vă vătați unii la alții că ați avut vieți grele și foarte grele pe care din păcate le mai aveți, și că n-ați fost oameni răi, că tot cu credință și teamă de Dumnezeu ați trăit, mincinoșilor, vreau să știu de ce mi-ai bătut nevasta, pe Olga, adică pe noră-ta Olga cum îi zici, îi ziceai, că de astăzi ți-am interzis și n-o să-i mai zici... nicidecum și nimic.

Ai bătut-o cînd deja e de ani buni femeie, adică femeia mea. S-aude, stimate tată Sentslai Adalbert, Berti?

Că tu tragi scurta pe la gara din Baia-Sprie cu alții ca tine, tot în pensii, și ziceți că lucrați, și în fiecare vineri vă da bicisnicul ăla de Laic din Deal și cu ălalalt, Grenelu din Vale care cîntă la zongoră, cite un vițel să-l tăiați, să-l împărțiți între voi, că țineți curat pe peroane. Voi și caruțenia! Voi nu mai cunoașteți apa și soponul. Și vinerea împărțiți vițelul ăla. Așa-s astăzi vremurile, grele, și ți-ai pus porția de la împărțeală în hîrbul tău de Dacia ca să faci mîncare pentru băieții mei și ai Olgăi, cei doi, adică nepoții tăi. Pe Olga eu am trimis-o să ia carnea aia, să-ți spună că avem și noi prieteni în Baia-Sprie și ne trebuie pentru friptura de sîmbătă. Da' nu ți-a spus că ai lăsat descuiat portbagajul. Și cînd femeia a dus punga aia plină în portbagajul de la Audi, te-ai repezit, ai urlat că

tu faci mîncare pentru băieții mei, că-s fecioru-tău și-mi las familia să moară de foame.

Băieții sînt nepoții tăi, ca să afli, stimate tată Sentslai Adalbert. Așa că ai tras femeia de la volanul mașinii, ai strigat la ea: „Cum să iei tu și să furi mîncarea băieților tăi?”. Și Olga ți-a spus adevărul. Ți-a zis că și noi avem prieteni. Și-ai dat, ai închis ochii și-ai dat ca-ntr-o hoată.

Stimate tată Sentslai Adalbert, Berti, știu că-ți bănuiești, că-ți pare rău, da'-i prea tîrziu. Ai strigat la ea că-i bețivă ca și mine, fecioru-tău. Ne-ai făcut și de rîs în fața impiețitorilor cu care înfunzi bodegile. Le-ai spus ălora că: „băutori sînt și-or fi cît a mai exista lume în Baia-Sprie, dar dacă femeia-i femeie, treburile merg ca unse și că dacă bea și ea, baiu-i cît casa”. Cu ce drept ai dat în Olga și cu ce drept ai făcut-o bețivă, stimate tată Sentslai Adalbert?

Din acest rînd al scrisorii și pînă la sfîrșitul ei, nu-ți mai pot spune tată, ori stimate, ori Sentslai Adalbert. Berti să-ți zică Laic din Deal ori Grenelu din Vale. ăia doi care împreună cu tine, în anul 1968, cînd era Primăvara de la Praga, cînd m-am născut eu, ați fixat în birouri la fabrică muierile alea goale din reviste ungurești care făceau sexul cel oral la unele matahale. V-ați uitat cît v-ați uitat pînă ați mers la muierile voastre să le puneți să vă facă tot ce făceau curvele alea în fotografii. A mai fost unul ca voi, da' mai prost, care a făcut la fel și a fost alungat din oraș de-a perit pe malul Săsarului. Păcat că nu i-ați urmat exemplul. Voi ați ajuns să fiți dați afară, alungați din oraș, și v-ați putut întoarce în anul 1979. Din cauza aia ne-am mutat noi în Tîrgu Secuiesc. Trei surori ale mele, cu mine în starea de nou-născut, și cu mama pe care ai îngropat-o zi de zi de cînd ai cunoscut-o și pînă ai dus-o în cimitir.

Surorile au plecat la Budapesta în anul 1990 ca să nu mai audă de tine, să nu te mai vadă, și acolo au rămas.

Greu am ajuns să te vedem cine ești, cît bei, cu cine și ce faci. Mama te-a ascuns de noi cît a trăit. În Tîrgu Secuiesc, anii ăia mulți cît ne-ai ținut departe de Baia-Sprie, te vedeam zilnic cu ochi de copil care creștea. Ai mîncat mult, te-ai bătut, ai bătut și mai mult și ai regulat. Că asta știai să faci, asta ai și făcut.

Mai tîrziu am și scris că pentru familia noastră Primăvara de la Praga s-a continuat cu iarna și întunericul din Tîrgu Secuiesc. Unde mama ți-a mai făcut cincii fete și cincii băieți. Niciunul n-a apucat frumoasa vîrstă de cincii ani. Sînt frații și surorile mele, pe care le am și îi am în cimitirul ăla urît înconjurat de blocuri hîde.

Așa a fost atunci. Toată viața ta ai păcălit pe toată lumea.

Ne-am întors în Baia-Sprie, n-ai scos o vorbă că unde ai fost ori ce-ai isprăvit. Nimic. Ai tăcut ca un mutălău ce erai și ești. Cîți ne-am dus în Tîrgu Secuiesc atîția ne-am și întors.

Despre mine ai vorbit cu Laic din Deal, că am coștolit patru ori cincii curve jaluzărese și apoi am luat-o pe Olga de muierie, și că ești necăjit că-s un prost, și că tu ești un om bun și credincios, ne-ai primit în casă cu tine ca să-ți poți crește nepoții. N-ai crescut niciodată nimic în jurul tău. Mincinosule, umblai în fiecare an la Poliție să te plîngi, să-i pui pe ăia să te scape de mine, de Olga și de nepoții tăi. Stai cu toți nenorocii tăi pe peronul gării, te lauzi că tu ai pornit sexul oral în lume, că ești strămoșul celor ce se-ntîmplă astăzi. Mincinosule, da' fotografiile alea ungurești de unde ai învățat sexul ăla... tot tu le-ai făcut?

Aștept să vină vinerea, cînd mă duc la gară și-ți iau eu personal pungile de carne de vițel. Aștept să mă suduiești, să mă ameninți și să mă bați ca pe noră-ta. Mie, un popă mi-a explicat că sensul vieții e să-ți iubești aproapele. L-am ascultat. Ai grijă, tu nu ești aproapele meu, al Olgăi ori a nepoților tăi. Ai grijă și, mai ales, nu uita că m-am antrenat de mic la popicăria din Baia-Sprie.

Vinerea asta vom vedea cum a sta treaba și ce voi avea de făcut cu un om după care n-am avut, împreună cu surorile mele, decît rușine.

Aici opresc scrisoarea, ți-o pun pe masa din camera ta, aștept să citești și, nu uita, aștept vinerea, cînd tu cu bicisnicii tăi de pe peronul gării, cu Laic din Deal și cu Grenelu din Vale, faceți împărțeala vițelului. Apoi vom vedea!

Fără stimă: Arpad

Baia-Sprie, la 23 septembrie anul 2010, către întuneric

Stimate tată Sentslai Adalbert, De când ai împlinit șaptezeci și șase de ani, acum trei ani, ai început să îndrugi verzile și apoi uscatele. Am pus starea și vorbele tale pe seama bătrîneții și a bicisniciei tale. Și am tăcut. Vezi mult bleumarin în jur, despre care zici că-i culoarea omului pur din Baia-Sprie, mai pur ca ozonul. Bicisnicule, zici că ăla ești tu. Seara auzi țuitori constante în grădină și în jurul casei despre care zici că-s melodii.

proză

Ion Hirghiduş

Povestea unei iubiri karmice

Titlul acestei recenzii este inspirat chiar din dedicația pe care autorul volumului de poezie *Kilometrul zero al iubirii* (Editura Limes, Florești, jud. Cluj, 2017), **Lazăr Popescu**, mi-o face pe prima pagină a exemplarului trimis prin poșta română. Poet în primul rând, publicist, eseist, romancier, critic literar, traducător și profesor (conf. univ. dr.) sunt câteva din titlurile sub care se înfățișază L. P. A reușit să creeze până în prezent o operă complexă, fiind tot mai avid de a exploata și a explora zone cât mai largi ale spiritualității. Am scris până în prezent despre două din cărțile de esuri, unde am remarcat efortul filologului de a străbate cultura românească și europeană până la limpezimea filosofică a ideilor. Erudiția, înzestrarea pentru construcții ideatice ample, spiritul de finețe care-i marchează scrierile pot lăsa cu greu loc părerii că L. P. este și un poet remarcabil. Există opinia că marii poeți, acei puțini care există ca dat natural, nu mai au timp pentru altceva, ei fiind consumați total în această flacără destinată nemuririi. Dar această opinie este oarecum incompletă deoarece este la fel de adevărat că sunt mari poeți care s-au îndeletnicit în același timp cu diferite specii ale cunoașterii. Poezia este ea înseși un act de cunoaștere, dar în care poetul nu este actorul principal ci doar interpretul care se interpune între divinitate și lume, jucând într-un fel rolul pythoniselor care spun cuvinte neînțelese pentru orice muritor de rând. Ca urmare, poezia cere să te lași în voia ei pentru că numai așa te poate purta în locuri nebănuite de gândirea rațională.

Cartea de poezie a lui Lazăr Popescu reamintește ceea ce este autorul în esența lui cea mai intimă, adică un poet, cel care construiește o lume convenabilă pentru propria lui suferință. Dacă ar fi să o pun sub un semn, atunci acesta ar fi reprezentat de două acțiuni (non-acțiuni): așteptare și împăcare. În așteptare s-a erodat suferința pentru a deveni poezie (dincolo de orice absurd al repetitivității timpului), în împăcare s-a îmbrăcat sufletul care navighează spre înțelepciune dar fără a renunța la ordinea cuvintelor. Cele două părți ale cărții nu împart poeticul în categorii ale timpului pentru că la finalul lecturii avem impresia unui poem continuu care se naște și se renaște pe sine. Poemele mai vechi par mai noi decât cele noi, posibilitate dată de metamemorie. Și, totuși, intenția autorului – sub semnul unei karme, după precizările pe care le face – este de a despărți apele timpului, de a pune în același plan al conștiinței trecutul și prezentul iubirii. Cifra 29 devine un simbol viu al rememorării, nefiind o simplă distanță dintre anul 2016 și anul 1987. Eventual am putea vorbi de o crevasă a timpului în care sentimentele rătăcite în aceasta nu îmbătrânesc. O dublă reverie și o dublă revelație care pot fi date de sentimentul colosal al iubirii. Aceasta pentru că reveria nu are o localizare temporară, fiind posibilă în dublul sens dinspre trecut și dinspre prezent. Ceva care seamănă cu „enigma dublei ninsori” despre care vorbește Giampiero Comolli, care atunci când trece prin trecătoarea Brennero suprapune în mintea sa ninsoarea prezentului cu o ninsoare descrisă în *Castelul* lui Kafka. Prin forța reveriei, în fața peisajului inenarabil se produce o propensiune narativă. Realitatea prezentului și ficțiunea kafkiană, cea fără timp, devin inerente una față de cealaltă (a se vedea Giampiero Comolli, „Când peste satul troienit apare în tăcere castelul ...”, în

Gianni Vattimo, Pier Aldo Rovatti (coord.), *Gândirea slabă*, Editura Pontica, Constanța, 1998, pp. 165-190). Aceasta nu este nici pe dedeaparte o simplă ficțiune, ci este, mai degrabă o cădere în luciditate (eliberată însă de negativul căderii, fiind mai mult o cădere cosmică în care sensul spațial dispăre pentru a lăsa liberă desfășurarea sentimentului).

Pentru a nu se rătăci, poetul își alege muza, pe Dana, mai mult umbră decât ființă reală, mai mult abur decât sol consistent: „Ce ploaie frumoasă, Dana, ce ploaie mângâie lumea/și frunza, auzul vrăjit împletind-o/cu armonia nefiresc de dulce din glasul tău! / ... / Știi, Dana, se oprește cuvântul și se transformă/în curgere nemaioprită de literă. /.../ oricum melancolia e o față a fericirii/acum când ființa mea îți caută ființa,/când urechile se bucură de amintirea / glasului tău,/când clipa face fluturii să rămână/aproape de dealuri/și versul se confundă cu eterul/în ploaia neașteptată și dragă/precum lumina poposind o clipă/înecată/pe obrazul tău după care/toate amintirile tânjesc”. Aceste versuri care fac parte din primul poem (*Neașteptată ploaie*) al primei părți *Prinsoare pe fluturi* este emblematic pentru că indică oarecum traseul unei iubiri aproape enigmatice, aproape inițiatice. Iubirea aici este jalonată de elemente supratelurice (fluturii: „Numele tău/face cu ziua prinsoare pe fluturi”) și semitelurice (copacii, acei copaci care reprezintă *axis mundi*). Cu simbolistica ce poate fi presupusă, arborii populează universul tematic al iubirii: „Spre seară dorul de tine/închipuie sărbători pe sub **brazi**”; „Printre **brazi** se pierd/neîncetat/albastrele, luminoasele lacuri”; „Doar dealul/ rămâne o clipă adormit, repetat/în visare de **frasin**”; „Existăm într-o secundă de **frasin**/în orele mirării”; „fiind unui soare nesigur și rar,/luminător capricios pe deasupra îndepărtaților/ oameni și **ulmi**”; „**Teiu**-i rotit de înălțime/în vara cununată/cu **frasinul**./Aș fi vrut să-ți scriu acum un vers/în care să vezi/nebănuitele stele pe treptele/**paltimului**”. Dacă arborii se ridică din sol pentru a împlini întâlnirea cu cerul, atunci este nevoie de o reprezentare a stabilității și aceasta este dată de o formă de relief, dealul, care este totodată un sălaș al destinului: „În lumina curată a **dealului** pe unde/cântec de pasăre vine să trezească suflarea”; „Vânturi pornite din nimic ne mângâie viața/ori **dealul** privirea”; „Mai bine pleci de unul singur pe **dealuri**”; „ascultă între **dealuri**/izvorul limpede”; „S-a prelungit străfulgerarea,/un licăr al vieții/ca o întrezărire/în clipa luminoasă a **dealului**”.

A doua parte a volumului de poezie, intitulată *Gramatica dragostei*, poate fi pusă sub semnul **diferenței și repetiției** (aproape în accepțiunea pe care Gilles Deleuze o dă acestor concepte) pentru că iubirea devine o temă mai restrânsă a filosofiei subiectului atunci când se vorbește despre ea ca obiect, dar o temă mult mai cuprinzătoare atunci când ea generează sentimente poetice. Este posibilitatea de a trece pragul spre altceva, unde simțul durerii este posibil (nu poți avea acest simț al durerii în filosofie, dar îl poți avea cu prisosință în poezie). Aici se despart apele: prin eliberarea de conceptele care împiedică viul omului să iese din comunitatea abstractă. Poetul Lazăr Popescu a țesut o pânză (el o așteaptă pe Dana precum Penelopa pe Ulise, dar fără asistența obositoare a peștorilor) în care ciclul iubirii

și al vieții este reprezentat de cifra 29: „cu norul cel violet deasupra capului/sub semnul lui 29 mereu. Ce cifră! Ce destin!”. Acest marcaj este reprezentat de fragilitate: „*Floricele de pe lunci/și buzele tale dulci*”. Și el se întreabă, pe motivul acestor versuri probabil populare: „*Floricele de pe lunci,/o floare mai poate renaște-n secundă/în prelungi neliniști de undă?*”. Diferența și repetiția nu sunt simple concepte, ci metoda de a găsi drumul iubirii dincolo de ciclicitatea temporară și, poate, dincolo de reverie și reamintire: „Senin ar fi fost necuprinsul, se poate/Și norii albi s-ntorceau pe o parte,/Vor reapărea doar peste ani 29/Să ne spună bine-ați venit nouă ... / ... / Aștept un semn, oare mi-l vei da?/Va fi sau nu va fi așa?/Și-n steaua Canopus ori Steaua Polară/Ne-om întâlni iară și iară,/Rotație completă, ani 29/Să ne spună bine-ați venit nouă”. Diferența și repetiția iubirii este încercarea de a umple sălașul umbrelor cu semnele prezenței celuilalt, cu sinea cea mai adâncă a feminității revărsată-n lume. Este nevoie de un truc, este nevoie de vers pentru a da viață unei lumi în doi. Un kilometru zero al iubirii a fost deja stabilit de poet: „La kilometrul zero al iubirii în Târgu-Jiu/E liniște, e o liniște întomnată”. Iubirea are nevoie de o poveste, lirismul poetului lasă loc unui fir epic și dramatic (altfel nu am putea povesti nimic despre ceea ce se întâmplă). Poemul intitulat *Kilometrul zero al iubirii* este o poveste a însingurării care face trimiteri clare la un topos, la o lume în care sentimentele se zbat pentru o suferință asumată. În alt poem, „porția de suferință” este porția de miere-otravă acceptată în mod explicit: „*Dar noi n-am avut noroc/Să fim amândoi pe-un loc*”. Acesta este un fel de refren al unui **vers** care se naște din **vers**. Poezia și cântecul sunt împletirea dintre cuvinte și scările armoniei sunetelor. Un aproape misterios Deal cu Ulmi face parte din mesajul către Dana. Acesta este mai degrabă un reper sufletesc, un sprijin pentru poetul „Rămas/Într-un asfințit de țară și de gânduri”. El singur poate ști de ce!

Tristețea și bucuria străbat volumul de versuri *Kilometrul zero al iubirii* de la un capat la altul, ceea ce este exprimat cel mai bine prin versurile: „Gândul meu încet străbate orașul / ca un submarin încărcat cu manuscrise”. Tristețea unei așteptări în care sălășuiește iubirea, în „ceasul toamnei”, și bucuria scrisului care se străvede ca ritual. Semnificativ este poemul *Dragoste de toamană*, ca sumă a tuturor jertfelor, un poem al exilului și autoexilului pentru că Bretania și Târgu Jiul sunt două lumi ale aceleiași nefericiri. Dar din ce să se hrănească poezia dacă nu din solul nemulțumirilor? Și, totuși, versurile de final ale volumului, din scurtul poem *Acum*, așează lucrurile în orizontul optimismului: „Ce plină e viața alături de tine!/Inima mea se iluminează ...”.

Scrisă din sentimente profunde, poezia lui Lazăr Popescu dezvăluie o căutare permanentă a plenitudinii iubirii. Dincolo de aceasta este capacitatea de a căuta și de a aștepta, de a accepta diferența și repetiția care vor duce poate cândva la echilibrul vieților rătăcite. Poezia reprezintă marea prezență care dă dreptul la visare și la reconstruirea lumii, ceea ce este posibil prin creația autentică. Poet de mare finețe, Lazăr Popescu se dovedește a fi un explorator experimentat, un observator al propriei sale suferințe care se cristalizează în poeme remarcabile.

Scrisă din sentimente profunde, poezia lui Lazăr Popescu dezvăluie o căutare permanentă a plenitudinii iubirii. Dincolo de aceasta este capacitatea de a căuta și de a aștepta, de a accepta diferența și repetiția care vor duce poate cândva la echilibrul vieților rătăcite.

DIN TAINELE SCRISULUI ROMÂNESC

CUM L-AM EDITAT PE EMINESCU

...Mi-e în gând să împărtășesc publicului cititor de la noi câteva din frământările prin care am trecut ediția Eminescu pe care am scos-o în 2012 (și pe care mult mai doresc s-o reiau într-un tiraj mai larg, pentru că a avut, mari și late, 130 de exemplare); încerc să fiu cât mai explicit, dar despre limitarea exemplarelor nu poate fi vorba pentru că sunt enorm de multe și nu pot face o ierarhie a lor. Aceste frământări țin de vreo douăzeci de ani, dar îl rog pe bunul cititor să nu creadă că vin cu „marfă veche”, pentru că sunt ca și necunoscute – și pentru că le-am adus la o formă dialogală actuală; chiar acolo unde a trebuit să datez unele fragmente, ca fiind polemici consumate, deci personalizate în timp, am redus totul la idee.

GREȘELILE DEPUN MĂRTURIE.

Exemplele noastre vor compara textul eminescian așa cum apare el în *Convorbiri literare*, revista unde a publicat poetul, și în edițiile succesive, dintre care importante sunt edițiile Maiorescu, 11 la număr (între 1883, ediția princeps, și 1913; Maiorescu însuși revine, de la o ediție la alta, schimbând punctuația), edițiile I. Scurtu (1901-1909), ediția lui G. Bogdan-Duică (1924), cele ale lui Ibrăileanu (1930-1932), cea a lui C. Botez (1933) și, desigur, ediția Perpessicius, din 1939, care este o sinteză a acestora, în sensul că editorul consultă pe fiecare în parte iar soluțiile sale se regăsesc în una din dintre ele. Tradiția editorială eminesciană face ca nici un editor al poetului să nu anunțe în nici o notă de subsol sau de final soluțiile editorilor anteriori. Practic, nu avem o ediție critică a edițiilor Eminescu, adică un text studiat din punctul de vedere al tradiției interpretative. A-l edita pe Eminescu, azi, înseamnă a studia cu atenție edițiile celorlalți, a intra în acest sistem de semnalizare tacită. Eminescu, după cum se știe, nu și-a publicat el însuși volumul de poezii: în 1883, de Crăciun, poetul se afla în sanatoriu, lângă Viena, iar la București, Titu Maiorescu îi scotea cartea. Nu este greu de înțeles ce a avut Titu Maiorescu la îndemână pentru această ediție. În lipsa documentelor istorice, filologia poate oferi soluții sigure prin confruntarea de texte.

Avem, așadar, textul tipărit în *Convorbiri literare* de către Eminescu - și textul tipărit în ediția princeps de către Titu Maiorescu. La *Împărat și Proletar*, *Convorbirile* au (în 1874) o greșeală de tipar: femeile Comunei din Paris poartă *cumșe frigieni* (metateză de tipograf: a plantat litera *m* înainte de litera *ș*). Ediția princeps are (în 1884) la fel: *cumșe frigieni*.

În *Povestea codrului* (1876) altă greșeală de tipar în *Convorbiri*: *Împreju-ne s-adună*, pentru *împrejur-ne* (lipsește o silabă, *ru*, poate că tipograful graseia franțuzește sau era apelist). Ediția princeps are la fel: *Împreju-ne*.

La *Rugăciunea unui dac* (1879), *Convorbiri literare* scapă negația, într-un vers: *Să cer a tale daruri, genunchi și frunte plec*, pentru *nu plec*. Ediția princeps are la fel: *Să cer a tale daruri, genunchi și frunte plec*, / *Spre ură și blăstemuri aș vrea să te înduplec*, cu al doilea vers corect, dar având, firesc, un picior în plus și cerând accent nefiresc pe *înduplec*. Ediția a doua Maiorescu (1884) are aceeași greșeală în primul vers (lipsa negației) - dar versul următor: *Spre ură și blăstemuri aș vrea să te 'nduplec*, editorul dându-și seama că trebuie să elimine un picior pentru ritm, și forțând, astfel, accentul: *să te 'ndupléc*. În ediția a treia Titu Maiorescu depistează greșeala, pune negația: *genunchi și frunte nu plec*, dar păstrează versul următor scurtat: *aș vrea să te 'nduplec*. Și în ediția a patra, din 1889 (imediat după moartea lui Eminescu) se păstrează astfel, abia în ediția a cincea (1890) editorul găsind, prin deducție, versurile corecte: *nu plec - să te înduplec*.

O altă greșeală din *Convorbiri literare* trecută în ediția princeps la *O rămăi* (1878): revista are *Șueram la a ei chemare*, cu această ciudată dublare a articolului. Identică este forma din ediția princeps. Acestea sunt greșeli cu rol de martor, și vom vedea ce ne semnalizează ele în lipsa informațiilor documentare.

Nu una, nu două, trei sau patru greșeli de tipar din *Convorbiri literare* trec identice în ediția princeps scoasă de Maiorescu în 1883, ci numărul lor trece de 30 (ținând cont și de virgule, și de forme ale cuvintelor; noi nu le-am numărat, dar le semnalăm *punctual* la fiecare poezie în parte). Nu sunt, așadar, întâmplări - ci este vorba de un sistem. Altă explicație nu există, decât că Titu Maiorescu a dat la tipar, pentru volum, textul deja imprimat din *Convorbiri literare*. Desigur, el putea duce tipografului un teanc de reviste, vreo 10 volume, cu semne din loc în loc pentru ce trebuie cules. Putea, însă, să găsească în tipografie acest teanc, lăsat de Eminescu însuși, cu poeziile noi intercalate la locul stabilit chiar de către poet. Discuția e lungă, mi-ar lua mult spațiu, prefer să frac trimiteră la *Stidiul introductiv* din ediția mea. De altfel, poeziile au altă ordine în volum decât în revistă. Tradiția maioresciană (de fapt, simpla relatare a lui I. E. Torouțiu, fără a cita vreo sursă) spune că poeziile pentru ediția princeps au fost copiate de fiica criticului, Livia Maiorescu. Nu putea o mână omenească, de intelectual, să copieze greșeli de

tipar precum *cumșe* în loc de *cușme*, *la* a ei în loc de *la* ei și așa mai departe până la 30-35 de cazuri. Mergem mai departe. Singura mărturie documentară privind ediția princeps este o scrisoare a lui Titu Maiorescu din decembrie 1883, către sora sa, Emilia Humpel (scrisoarea a fost publicată mult după moartea criticului, prin anii '30). Aici el scrie că abia a trimis la tipar ultima coală tipografică și cartea urmează să iasă în curând. Titu Maiorescu spune negru pe alb: ultima coală tipografică *No 20*. Lucrurile se petrec în 12 decembrie 1883, și cartea va ieși în 25 aceeași lună. Dar cartea conține, poate verifica oricine, nu 20 de coli tipografice, ci 19, numerotate de la 1 la 19. Din această mărturie documentară rezultă că ediția princeps trebuia să mai aibă o coală editorială, adică încă 16 pagini, și aceste pagini s-au rătăcit, s-au pierdut - oricum, cartea conține 19 coli. Documentul poate fi, desigur, atacat: poate că Titu Maiorescu nu ține minte câte coli editoriale a corectat. Da, dar documentul n-a fost atacat nici de I. E. Torouțiu, care l-a publicat, nici de Perpessicius ori de ceilalți editori și comentatori ai lui Eminescu: toată lumea ia de bune cele scrise de Maiorescu în sensul că el este editorul, deci el a organizat volumul, el l-a urmărit la tipar etc. Scrisoarea aceasta este „actul” de naștere al ediției princeps, care atestă că Maiorescu a scos-o. Cum să ne explicăm scăparea istoricilor literari, faptul că nimeni n-a verificat câte coli editoriale are ediția princeps? Vom spune, mai întâi, că această ediție era foarte rară, ținută sub lacăt în biblioteci sau la colecționari, considerată mai ales obiect de lux (bibliofilie), nestudiată ca text. Nimeni n-a făcut o confruntare a acestei ediții cu textele din *Convorbiri literare*. Editorii lui Eminescu, aceia care studiază cu adevărat sursele (manuscrisele, revistele unde a publicat poetul și edițiile anterioare) semnalează prompt că în *Convorbiri* este o greșeală: *cumșe* în loc de *cușme*, dar nu știu, sau nu văd că greșeala (ca toate celelalte) trece și la Maiorescu. Editorii lui Eminescu au, în general, această condiție de a se afla la mijloc, între poet și primul său critic și editor. Ei îl stimează și pe Eminescu - și pe Maiorescu. Ei vor să împace, peste timp, în tradiție, două mari personalități ale culturii române - și de aceea trec, uneori, cu vederea peste „asperități”, se fac că nu observă unele lucruri etc. Energia se dozează, astfel, forțamente pe două compartimente - către poet și către critic. Într-un fel, putem spune că editarea poeziei lui Eminescu este istoria echilibrului și dezechilibrului acestei balanțe - iar Perpessicius este acela care ține talgerele în tremurul cel mai mic.

A-l edita pe Eminescu, azi, înseamnă a studia cu atenție edițiile celorlalți, a intra în acest sistem de semnalizare tacită. Eminescu, după cum se știe, nu și-a publicat el însuși volumul de poezii: în 1883, de Crăciun, poetul se afla în sanatoriu, lângă Viena, iar la București, Titu Maiorescu îi scotea cartea.

Mircea Teculescu

Gând

Așa
tristeți,
cum suntem pentru tine,
Doamne,
lasă-ne să înțelegem
ceva
din umbrele
pe care norii
le pun pe pământ,
înainte ca ploaia
sau ninsoarea,
cu mii de zăbrele,
să ne închidă
iar
în cuvânt

Tatuajele

acolo se văd cel mai bine,
pe o piele albă,
martore ale înfățișării;

parc-ar fi niște blesteme,
pe care care trupul
osândit e să le ducă,

un acoperământ de pânze moi,
migrând dinspre fiecare,

pentru a-i detalia greșelile,

o erupție din carne,
urcând spre ochi
liberă, liberă, liberă,

pe o piele albă,
ce ascunde o formă gravă
de dragoste

Niciodată

înțelesul adevărat
al cuvântului niciodată,
hăcuit de sabia unui sură;

il ascunde acum
iarba strivită de brumă
și drumul acela de humă
ce duce știți voi unde;

înțelesul adevărat
al cuvântului niciodată
aflat pretutindeni,
în sâmbetele morților;

atunci când colecția noastră
de îngeri fără aripi,
rămâne fără paznic,
doar cu ochii de fum;

pur și simplu autoimun,
cuvântul ăsta,
niciodată

Despre îngerul care nu ești

dintr-un rotund cât cerul
pornești
apoi încet-încet trupul
ți se supune dorințelor
încerci să strivești
pașii pe care unii
i-au așezat înaintea ta
să nu calci urmele de stea
totul de fapt
este acoperit de trecutul lor
o mazăgă pe care luneci de colo

fără să înțelegi cum
crești urci devii
o singurătate moale ce curge
pe ramurile unui copac
din ce în ce mai bătrân
din ce în ce mai prieten
cu fulgerul
care într-o zi
va porni
dintr-un rotund cât cerul
spre tine

Sărbătoarea

peste tot oameni
îmbrățișați
precum copacii din frumoasa
pădure de sticlă
pielea lor zâmbește
fluturilor negri
este o noapte
ce se hrănește
cu lumina ornamentelor
și resturi de cuvinte

totuși
rămânem
calm
transparent

doar așa
ora douăzeci și patru
de la malul mării
poate transmite ceva
orei douăzeci și patru
de pe vârful de munte
acum
când descoperim iar
că lumea e un timp
ce nu se mai termină

„Lipsa de lectură nu numai că prostește, dar și urâțește”

Magda URSAACHE

Eu, una, prefer monitorului cartea vie, care foșnește; scriu de mână și citesc predilect pe hârtie, nu pe laptop. Și nici scurt nu pot scrie, în 7000 de semne fix. Intru în panică textuală când ajung la 10000 de semne și mai am încă multe de zis, după 7-8 pagini de articol. Deschid și închid paranteze, pun semne patetice de întrebare și de exclamare, fac tot felul de adaosuri pe verso, spre enervarea bunelor mele culegătoare. Poate din cauza interdicției de semnătură, poate din cauza argumentelor care îmi năvălesc pe hârtie. Îi admir pe împătimitii tabletei (nu pe autorii de țâșt-bâșt-uri care n-au ce spune, dar țin să se afle-n reviste), de la Argezi la argeșanul Doman și la Gogea, oftalmoftologul clujean.

M.U.

„Și dacă mai rămân pe-aici, pe-aproape, o să scriu un roman intitulat *O femeie care citește și așteaptă*”

A.A.G.: *Citim, citim ... Dar dacă o să dispară cărțile omorâte nu de vreun cataclism, ci de ignoranță, ce se va întâmpla pe lumea asta? Poate exista o lume fără cărți? O lume fără Bibliotecă? O mai vedeți în viață?*

M.U.: Când „Pompierul” (era primul titlu pentru Fahrenheit 461°) lui Ray Bradbury ardea cărți „pentru a reduce istoria la zdrențe și tăciuni”, ardea însăși esența umană, esența umanității. Și-i spun un grand merci lui Alex. Ștefănescu, punând mare preț pe asigurarea sa că „n-o să dispară niciodată literatura”. „Literatura nu dispăre, cum înclină multă lume să creadă”. Câți n-o văd ajunsă în ultimele ei zile și-i pun cruce! Nici eu nu vreau să cred c-o să dispară (ca Alvin Kernau), dar lipsa de interes pentru ea mă disperă, câtă vreme apar atâtea cărți-eveniment. „Ce citești, Măria-Ta?”, îl întreabă Polonius pe Hamlet. Or, Shakespeare, pentru Eminescu „prietin drag al sufletului meu”, a rămas model suprem al tuturor timpurilor.

- Am surprize, deseori, întrebându-i pe studenții mei, să descopăr că nu citesc... Aproape nimic. Și par să se simtă bine, au cultură de internet. Mc`Cultură...

- Cele mai agasante întrebări pentru tinerii supuși anchetelor stradale sunt despre lecturile lor. Citiți? Ultima carte citită care este? Când ați intrat ultima oară într-o librărie sau într-o bibliotecă? „Zăbava cetitului” nu intră în orizontul de așteptare al celor intrați în „criză de răbdare”. Celebritate, notorietate prin scris? Oho, notorietate academică! Cui prodest? Cel mult, ar intra într-o librărie să-și cumpere un ghid karmic, în scopul de a-și găsi sufletul pereche. Cât despre senzuala Ana Lesko, anunțând la televizor că se duce la bibliotecă, wow, n-a vrut decât să șocheze, nu să citească neapărat o poveste din Creangă. Care? Aia cu găina babei sau cu cocoul moșului?

- *Librăria devine loc al pierzaniei, te scufunzi în metafizică, în loc să descoperi grămezi de bani, în cărți nu dai decât peste ideea de bani. Ca la Socrate, din anecdota consacrată.*

- Mie îmi spuneți? Trecând printr-o librărie aproape pustie, Adrian Alui Gheorghe exclama, ca zmeul: „Miroase a carne de cititor!” Dar e numai vina cititorilor? Librării n-au nici o vină că, dezamăgiți de țepe, cu costuri uriașe pentru buzunare sărmane, cumpărătorii dau bir cu fugiții? Emmanuel Delhomme, proprietarul unei librării din inima Parisului, pasionat de son métier, se teme că lumea de hârtie e pe cale de dispariție, ca și profesiunea de librar. Și este un librar „en colère”. Junimiștii (mă refer la librăria Junimea din Târgul Ieșilor, dulcele) își fidelizau cititorii. Evenimentele din acel Decembrie m-au găsit în librăria Universității „Al.I. Cuza”, lângă Narcisa Gherge, librarul meu ghid. Postsocialist, specia asta a cam dispărut. La Pallas Mall, nu prea-i de găsit. Când Marius Chivu a recomandat echipa de bookaholice de la Cărturești, mi s-a părut o glumă (las’ că și Marius Chivu pare glumeț și nu prea când pronunță greșit numele scriitorilor!). Librăriile au ajuns azi un bric-à-brac, unde ai nevoie de un librar GPS.

Mă consider un cititor avizat și avertizat, dar mi s-a întâmplat, neavând ochelarii la mine, să cumpăr în orb edite ca inedite, cu titlu schimbat sau plagiate în integrum. Că-ți vine să faci reclamație la protecția consumatorului. Și atunci „beneficiarul” nu mai intră la Cărturești, ci la Mc Donald’s, unde se cufundă în cartofi prăjiți cu celular. Devine homo zappiens, doar suntem în Evul Media, cum l-a numit Bogdan Ghiu. Ai zapete (tecomandă), la loc comanda de la lecturi hotărâtoare, paideice. Te lași (tele)ghidat de televiziune spre emisiuni de divertisment ieftin, vulgar. E numai vina tinerilor că variile canale l-au infantilizat pe cititor, dar și pe spectatorul de teatru profesionist, de film de artă?

Un invitat într-o gradină, foarte gureș contra lecturii, alegea decis plasma, nu cartea: „Cum să citesc în alb-negru, când televizorul e colorat?” Numai că zappingul ca mod de existență nu te salvează de mediocritate; o fac doar cărțile bune. Iar Alex. Ștefănescu luptă sub oriflame (steag al regilor Franței, Oriflamme, nu marcă de ruj) valorii. Și pentru că are, cum spuneam, umor nu cu cubu’, ci cu caru’, îi convinge pe elevi că oamenii care nu citesc se urătesc. „Se vede?”, s-a îngrijorat un alt școlar, desemnat după chip necititor. Pledoaria pentru lectură a lui Alex. Ștefănescu mi-a adus aminte de tatăl meu, deși Alex. Ștefănescu îmi poate fi, ca vârstă, un frate mai mic. Tata, care mi-a pus în mână

cărți hotărâtoare, îmi spunea: „Nu ești tu dacă nu citești”. Deși distinge dintr-o „răpide ochire” literatura de maculatură, A.S., e uneori prea îngăduitor cu tipăriturile și tipăriturile unor doamne scriitoare care nu pricep că eseistul se joacă să pară sensibil la femei. Pe o paparazză TV o complimenta indulgent: „În vremea noastră o carte care se citește greu nu se citește deloc”. Paparazza, mai curând paparătușca, era încântată că „Alex” agreea cărțile ușoare. M-a intrigat afirmația asta, dar leul literar (care s-a lăsat dresat de Ioana Revnic) a revenit, în Mesaj către tineri: „Trebuie să folosim cu grijă «clipa cea repede» ce ni s-a dat.” Ca să ajungi să citești cărți care contează nu-i ușor, cum nu-i ușor să-ți placă din prima un concert de Mahler. Primul pas e mai greu, dar, odată „convertit”, ajungi la bookuria lecturii. Ortografiez așa dinadins, ca să atrag atenția vânătorilor de pokemoni că jocurile pe Net sunt vânare de vânt, la fel tembeletonul, tembelizorul, tembeletristica. Trebuie un efort să citești bine!, e mai comod zappingul cel de toate zilele. Din păcate, de luștri răi încoace, am ajuns o telepulație moartă după „vedete” de duzină, apărute cu duzinele pe micul ecran, cultivând instinctele joase. Libertinajul mediatic a atins cota de avarie. Mâncam salam cu soia? Acum avem cam mult Salam la TV.

- *Să fim înțelegători cu cartea, nu dispăre, și schimbă doar suportul. Cartea în format electronic e tot mai prezentă, deși nu pare să înlocuiască varianta „fizică”. Aici e ca dragostea ... virtuală. Bietul Gutenberg e tot mai sub vremi ...!*

- Știu, secolul înaintează în defavoarea lui Gutenberg. Literatura epistolară, de pildă, în proză ori în poezie, e pe cale de dispariție, pierzând bălălia cu Facebook, Instagram și alte rețele de socializare. Cartea e tolerată ca un capriciu, chiar într-o emisiune culturală, exact ca marca de zacuscă, numită Capricii și Delicii. Inevitabilul Ion Cristoiu, într-o emisiune cu vâduva lui Aurel Cioran, susținea că el, Cristoiu, n-ar fi dat un euro pe manuscrise. Motivul? Au fost publicate. Cât ar fi dat oare pe manuscrisele lui Eminescu? În curând o să scăpăm de ele, Doamne, nu vor mai fi manuscrise! Vom tasta cu toții, ce să mai învățăm caligrafia? O cantautoare a scâncit, tot pe un canal, că Frații Jderi, carte groasă, i-a distrus o vacanță (ce-i drept, „Creanga de aur” se citește cu înțelegere deplină când suntem maturi, dar există o anume ordine a lecturilor. După Călinescu: lectura clasicilor se face la bătrânețe). Dar ce s-ar fi făcut cantautoarea, cu mult peste un milion și jumătate de cuvinte din „În căutarea timpului pierdut”? Dar cu fraza de 823 de vocabule din „Mizerabili” lui Hugo? Contemporanii săi nu s-au plâns, de vreme ce peste două milioane de francezi au luat parte la înmormântare, în 1885.

- *La cât de iute se schimbă vremurile, teamă îmi e că o să părem anacronici, că deplângem cartea, Biblioteca, lectura, în formatele tradiționale, în doar câțiva ani. Cred că o să apară o injecție care o să introducă subcutanat câteva mii de cărți, un fel de vaccin contra prostiei, cu varianta academică recunoscută drept ignoranță... Sau va fi introdus un micro cip sau micro cip-cirip în creier, care va conține toată Biblioteca lumii, așa că orice individ va fi super dotat intelectual? Nu mă mai miră nimic, la cum evoluează tehnica ...*

- În ce mă privește, traversez seri din ce în ce mai antitelevizate și nu mai știu dacă se mai dă acel promo, impropriu după învechita de mine, cu tipul care se duce la concert pe patine cu roțile. S-ar putea să fi dispărut, ca și Cultural TV. Ultimul promo? „Dai un play și râzi cât vrei!”. Televiziunea, între a informa și a distra, a ales distracția. A fi videofil înseamnă să ieși din puterea magică a lecturii. Să ajungi la poemoterapia lui Ilarie Voronca („Luați, mâncați, acesta este trupul și sângele nostru, poemul!”) e mai greu decât să le urmărești pe „asistentele”, pe VIP-urile de noaptea Capatos. Pe lângă ele, Tanța și Costel, personajele lui Ion Băișeu, erau de o cultură vastă. Și cine-l mai înțelege pe Mihai Ursachi? „Oricum nu ideile fac literatura. Ele fac, eventual, filosofia./ Dar nici cuvintele. Acestea fac dicționarele./ Literatura o fac autorii de literatură, poezia o fac poeții/ Din ce o fac? Îi privește./ Iată unul dintre sărmanele mistere ale vieții”. Și a sfârșit singur, cerând de-a surda ajutor, în pragul ușii de blocotet.

- *Un studiu european arată că în două secole numărul de cuvinte uzuale a crescut de vreo cincisprezece ori, dacă nu mai mult ... E o complicație, în fond. Explicăm prea mult, cu prea multe cuvinte reușim să ascundem bine adevărul, să ne prefacem. După cum evoluează omul de azi, cu această comunicare lapidară prin semne grafice pe internet, e-mail, semese, mesaj etc. cred că ne întoarce la fondul de bază, de acum două secole... Cartea, pagina scrisă*

impuneau un respect pentru cuvinte, pentru text, monitorul, ecranul telefonului, tabletei etc. transformă totul în „ceva” de consum imediat...

- Eu, una, prefer monitorului cartea vie, care foșnește; scriu de mână și citesc predilect pe hârtie, nu pe laptop. Și nici scurt nu pot scrie, în 7000 de semne fix. Intru în panică textuală când ajung la 10000 de semne și mai am încă multe de zis, după 7-8 pagini de articol. Deschid și închid paranteze, pun semne patetice de întrebare și de exclamare, fac tot felul de adaosuri pe verso, spre enervarea bunelor mele culegătoare. Poate din cauza interdicției de semnătură, poate din cauza argumentelor care îmi năvălesc pe hârtie. Îi admir pe împătimitii tabletei (nu pe autorii de țâșt-bâșt-uri care n-au ce spune, dar țin să se afle-n reviste), de la Argezi la argeșanul Doman și la Gogea, oftalmoftologul clujean. Alex. Ștefănescu ne îndeamnă să privim campania de recucerire a publicului, ca homo videns (Giovanni Sartori) să nu câștige. Dar cum să reintrăm în normalitatea scris-cititului când videofili au ocupat punctele tactice? Unul dintre prietenii mei, Daniel R., nu reușește să-și pună pe citit fiul. Îl roagă („Fă-o pentru tatăl tău, măcar o oră!”), îl forțează, îl momeste cu răsplată, dar nu-l înduplecă să citească. De ce-ar citi Gogol, când are rezumat pe Google? Că te faci de răs dacă nu pricepi o aluzie culturală, că ești penibil dacă nu poți descifra o alegorie, un simbol, asta nu contează. Eu i-aș spune băiatului că totul e diferit pentru cei care citesc; că îi poate spune altfel fetei că o iubește. N-o să-i zică „Mai dă-te-n dragostea mea”, cum zice un rapper care face, face, face gălăgie la radio.

- *Efectele lipsei de cultură, de lectură se vor vedea, noi le vom observa ... Spuneam cândva, sentențios: Spune-mi ce citești, ca să îți spun cine ești. Dar dacă nu citești, cine ești? Nimeni? E politic corect să spui despre un cetățean universalizat de azi că e nimeni?*

- Lipsa de lectură nu numai că urâțește, dar și prostește. Alex. Ștefănescu dă de exemplu „ideea stupidă” despre așa-zisa pasivitate, lașitate a ciobanului mioritic. „Miorița, scrie Petru Ursache, e un test în fața morții, nu în fața băteii” (v. Miorița. Dosarul mitologic al unei Capodopere, Eikon, 2015). Altfel, am mai fi avut o istorie despre o bătaie în Carpați. Și Alex. Șt. continuă: din nepricepere, elevul ar fi gata să întrebe de ce bunul păstor n-a sunat la 112. Elevul ca elevul, dar istoricul Mihail Neamțu găsește soluția, umoristică, în... euthanasierea mioarei. Nu alege oaia, ca Daea, ci o face de oaie. Îl și văd cum intră într-o istorie hazlie a publicisticii atârnat de oaie, ascuns sub burta ei, ca vitejii lui Ulise ieșind din peștera lui Polifem. Ce să mai zici când autorul necunoscut, cum îl numește Alex. Ștefănescu pe Marele Anonim, necunoscut ca și eroul, e batjocorit? În vremile închise cenușii, anii erau, pentru generația mea, buni în funcție de cărțile citite. Carpe diem? Ba carte diem. Chiar și la vârsta mea, sunt pentru slow-reading, ca și cum aș mai avea timp să le citesc pe toate. Și dacă mai rămân pe-aici, pe-aproape, o să scriu un roman intitulat *O femeie care citește și așteaptă*. Titlu bun. De scris (și de citit) cu răbdare.

„Observație pe pielea mea: nimic nu-i enervează mai mult pe călătorii CFR decât lectura”

- *Lectura ca terapeutică ... Întotdeauna am considerat cartea un panaceu universal. M-a scos din toate stările proaste, acolo am găsit răspunsuri chiar la întrebări nepuse ...! Dacă îmi imaginez un coșmar, acela ar fi o lume fără cărți, să fiu aruncat pe o insulă pustie fără o bibliotecă. Și totuși, am întâlnit oameni care nu au deschis nici o carte în afara celor obligatorii, în primii ani ai școlarității ...*

- Montesquieu declara că n-a avut nici o durere care să nu fie alinată printr-o oră de lectură. Iar lui Eminescu nu-i era străin „binomul” scris/citit: „Cu gândiri și cu imagini/ Înnegrit-am multe pagini/ Șale cărții, și-ale vieții/ Chiar din zorii tinereții”. Nu le-a înnegrit de-a surda, ca mulți cobreslași care se cred cimotoii cu Shakespeare, crezând că-l pot întrece de la sine, datorită „progresului”, idee proletcultistă repusă pe tapet. „Când tinerii, intrând în librării, vor cere poeziile lui Eminescu (și aceasta nu pentru a îndeplini o obligație școlară), vom putea considera că în România a început din nou să se trăiască normal”, spune Alex Ștefănescu. Alt grand merci pentru utopia bună. Îi dau și eu semn bun lui Alex. Ștefănescu, om bun ca o carte bună: un bookaholic din Iași a inițiat, în 2016, un proiect cultural de minune: „Cartea de pe bancă. Citești, dăruiești! Las-o pe bancă!” De pe banca din Parcul Expoziției, pe lângă care trec deseori, dispar și apar cărți, ceea ce înseamnă că încă se citește, că n-am ajuns în postlectură și-n

postcultură.

- *Trăim într-o lume a improvizației culturale, cine mai citește are, în general, lecturi pe apucatele, superficiale, informații aproximative...! Școala e în derivă, programa școlară se tot reformează scofînd tot ce ar putea să deranjeze somnul creierului. Mai degrabă merg cărțile de tarot, alea de poker sau cele de „papa prostu”...! La noi, dar și aiurea să știți că e la fel.*

- Un coleg de redacție de la revista „Cronica”, înainte de cutremurul din '77 și de cel al existenței mele de critic de poezie, îmi spunea: „C-așa-i viața, Magda. Nu contează să ai cărți bune, ci să le joci bine pe alea din mână.” Și din mâncă, i-am replicat. Pe el nu l-a „restructurat” atunci activul PCR, ci alt activ, la bătrânețe; pe mine – ard de nerăbdare s-o repet – m-au restructurat de 3 ori în 2 ani, de la Universitate și de la Institutul „A. Philippi”: reduceri de activitate. „Noi, care scrim” (sic) e spusa unei conite țanțose și gureșe de la un post localnic de televiziune, care opina: „Nu aduci pe nimeni la citit cu forcepsul”, dar punea întrebări-forceps, dovedind un IQ în avarie: dacă tatăl Anei Blandiana, preotul, era ... religios. Și-mi amintesc de-o altă conită, care-l întreba pe Luca Pițu dacă papa e ... catolic. Neiertător cu nevolnica intelectuală, Luca i-a răspuns: „Dar cine-i mai catolic decât papa?” Regresia culturală e-n toi și nu numai în România. Cultura generală e tăiată de la pilonii ei, găsesc notat într-o revistă franceză. Și pentru că e complexă, dificilă, nu lesne de înțeles, marea cultură e, după unii, complet inutilă și inutilizabilă. O profesoară de română își permite să nu-i mai predea pe Eminescu, pe Slavici, pe Creangă... Scoateți-l, conită, și pe Negruțu din programa personală. Cum am învățat românește ne trebuia? La vârsta de 13 ani, Costăchel citea în elinește, nu cunoștea nici alfabetul latin. Ei, și? Ce nevoie au copiii să citească și să scrie românește? „Franțuzește-te!”, îndeamnă un manager ludic de la un Centru Cultural. Englezește-te! Românește-te? A, nu, limba română nu mai e iubibilă (sic!).

- *Caragiale s-a retras, în ultimii ani ai vieții, în Germania. De aici l-a vizitat pe Octavian Goga care vrînd să-i învețe pe ardelenii din Ardeal că sînt români, a ajuns „chiriaș” al închisorilor ungurești din Budapesta. Și acolo, pe pămînt străin, Caragiale i-a vorbit poetului care își consuma apostolatul: «Ți-am spus de-atîtea ori, nu te mai bate cu proștii, că te răpun... Ce crezi tu, pe urma cui am suferit eu în viață? Pe urma deșteptilor? Prostia, suverana prostie, e totdeauna mai tare. (...) Nimic mai greu decît să cîrmuiești proștii. Ei au un instinct de împotriviire organică. Să vezi...! Mai acum vreo treizeci de ani eram revizor școlar la Piatra Neamț. Trenuri nu găseai prin Moldova, mergeam la inspecții călare. Stăteam în gazdă la un popă. Avea popa o iapă murgă...! Zic, să mi-o dai părinte, dimineața...! Popa zîmbea. Prea bucuos, domnule Iancu. Și-am plecat. Cit m-a zolit iapa ceea, mă...! Oricum dam din căpăstru, ieșea rău... N-o puteam cîrmui nicidecum... M-am întors la vreo două ceasuri, tot apă: - Părinte, cît face iapa asta? - Face zece galbeni! - Ei, pune d-ta cinci, să pui și eu cinci, s-o tăiem, că-n asta-i om... - Ba să n-o tăiem, domnule Iancu, mai bine să-i învîțăm năravul... Știi ce? Cînd o încaleci și ajungi la o răspintie, dacă vrei să apuce la stînga, tu tragi de frîu la dreapta... Da! să tragi cumplit, auzi...! Să vezi c-o ia la stînga... Așa am făcut... Ei vezi, la prost trebuie meșteșug, nu glumă... Ascultă-mă! ... Toată viața n-am putut să sufar prostia... Săracu' de mine, măi băiete, cînd vîd cite un prost mă doare. Zău, am dureri fizice. Mă ia cu rece aici în creștet... Cum ne descurcăm cu prostia din jur, tot mai triumfătoare ...?*

- Bună întrebare, bun comentariu...! În acest spirit vreau să nuanțez. L-am chestionat pe un student cu manieră deloc urbană, care nu se ridică, în tramvaul de Baza 3, să ofere locul de drept unei persoane foarte în vîrstă, dacă știe să citească, arătându-i anunțul. „Știi decât engleză.” Răspunsul meu? „Dacă nu știi românește, sigur nu știi nici altă limbă. Sau o vorbești aiurea-n tramvai, ca ministrasa Vasilescu. Sau Dăncilă? De-canonizăm, de-canonizăm. Ne străduim să de-canonizăm prima generație și a doua a canonului cultural românesc, după anul Maiorescu, 2017. Se scrie despre mentorul Junimii cu osârdie că l-ar fi ucis din nepăsare pe Eminescu; că n-ar fi fost decât un imoral, întreținând legături bolnavicioase cu sora lui, Emilia Humpel, dar și cu fiicele sale. Alt cuvînt decât mărșăvie n-am. Probabil inspirat de Ray Bradbury, C. T. Popescu e gata să dea foc poeziei lui Nichita Stănescu, să nu rămână din ea decât două foi de buletin de populație. Ca-n 451° Fahrenheit: „Luni ardem Miller, miercuri ardem Whitman, vineri – Faulkner”.

- *Cred că C. T. Popescu a făcut o metaforă, lucrurile pe care vrei să le păstrezi, pentru totdeauna, numai pentru tine, le incendiezi. Ca Yukio Mishima, cu „Templul de aur” ...!*

- Să zicem...! Ne cultivăm răzbit complexe privind literatura română. Și cum pare a nu fi vreme de re-citit, vă aduc aminte ce i-a spus poetul național (nu mă feresc de sintagma asta mult blamată) lui Vasile Pogor, care considera (de altfel, mult mai bine intenționat decât revizionștii noștri) că n-avem istorie, arhitectură, literatură, ca-n Apus: „Ceea ce

numești d-ta barbarie eu numesc așezarea și cuminența unui popor ce se ferește de amestecul străinului.” Clar de Eminescu! În alte cuvinte, n-ar trebui să ne lăsăm atrași de mirajul unui paradis multicultural ca niște musculițe bețive. Numai că „eminescianita” e boală de eradicat și se transmite prin praful bibliotecilor, așadar să le golim de cititori îndărătnici. Generației așteptate (opusă celei apuse, expirate) nu-i spune mare lucru Eminescu și zbaterele lui incorect politice („Tot românul plînsu-mi-s-a”), cu anafore peste anafore („Jelui-m-aș și n-am cui/Jelui-m-aș codrului...”) Romanticul e facil, noi ne zbatem futil, ca să parafrazez titlul tabletelor-pamflet scrise de Dumitru Augustin Doman, *Zbateri facile, strădanii futili*, Ed. Bibliotheca, 2017. Numai că descurajarea cititului lovește direct în etnie: ne dorim o țară de needucați, de agramați, pe care-i trage ața la ce nu se pricepe, educație și cultură, ca pe semi-analfabetul Ioșca Chișinevski, dogmaticul, declanșând tenebrosul război cu literatura antebelică. Tinerii incuți sunt mai ușor de manipulat Reclama pentru postul MTV suna așa: „Nu mai citi. Alege MTV.”

- *Dialogul „din eter” a devenit redundant, parazitar adesea, o trîncăneală ... S-a umplut spațiul virtual de vedete, de regine, regi, e „o țopăială”, vorba președintelui nostru, pe acest segment al imaginii publice, care dă surrogat de modele. Demitizăm, demitizăm, dar pînă unde?*

- Varii canale pun semnul egal între a vorbi, a comunica și a trîncăni. *Vădetele* nu sunt ființele culturalizatoare, ci regina sprâncenelor ori regina posterioarelor în balans. Bucătării sunt și ei în top, deși nu la emisiuni culturale le e locul, ci la cratiță. Canalele gem de chefi peste chefi, mulți tandaleri sadea care – sper că n-am auzit bine! – ne învață să folosim bein Marie (sic!). Pe sticla primă (TVR1), poetul Mircea Dinescu e restaurator ca Gherea; locanta și-a numit-o *Lacrimi și sfinți*, unde se poate consuma *Lacrima Christi* și *Tocăniță Maiorescu*, pesemne. L'important c'est la rose? Ba important e ... leușteanul, important e usturoiul, important e ghimbirul. Cultură? Ba concursuri de tăiat ceapa. Scriitorii, ce să facă și sărmanii de ei, neavuți cum sunt? Doar Iohannis poate fi *freelancer writer* și se procepește din scris, dacă a câștigat 83000 de ron dintr-o singură carte. E singurul scriitor care face profit. Răspică el chinuit vreo 300 de cuvinte, dar ce succes va fi romanul fluviu unde o să-și povestească vacanțele! O să concureze cu Don Quijote (cel mai vîndut roman). Iar cea mai vîndută autoare, la Gaudeamus 2016, a fost Clotilde Armand, clinchenind din cerceii lungi ca momelile pentru știucă. Mai e și altă cale spre vreo bucăciță de geam TV, decât cratița? Da. Poți intra în categoria „poetelor de reproducere”, așa cum le spune LIS, și-ți schimbi generația cu una viabilă și valabilă. O poetă la vreo 80 de ani vrea să concureze cu Simona Trașcă și alte sex-simboale dacă-și taie poalele (poezia poartă fusta din ce în ce mai scurtă; mai scurtă și decât a poeziei scurte) și-și saltă picioarele în foarfece, pariind pe scatologie ca miză a secolului XXI. Nu mai dau nici un exemplu de literatură scato premiată, ca autoarele să nu-și (mai) inspire cititorii. Cît despre actanți, ca să le zic așa, ei n-o mai întreabă pe Minodora lor, ca Mihai Ursachi, dacă mai are la jartieră cei 20 de bani, ci „Mai porți aceeași tanga, ața doar?”

- *E un spectacol, cel al prostiei, la care „murim de răs”. Prostia este sursa cea mai sănătoasă de răs ... sănătos. Ar trebui să ne pese spre ce se îndreaptă lumea de azi? Credeți că putem opri mersul lumii de azi spre „galeria cu maimuțe”, vorba poetului? Vorba polonezului Jiri Lec, „ne-am întoarce în peșteri, dar suntem deja prea mulți, nu mai încăpem”. Într-un tren din Franța, cu ceva vreme în urmă, mai bine de jumătate dintre călători citeau cărți. La noi, în tren vezi numai cititori în telefon...! Parcă ești într-un salon cu bolnavi... fixiști! Se uită ca posedării (nu am alt termen!) în ecranul telefonului și se amăgesc că... comunică. Vai de mîntea lor! Nu cunosc termenul medical, dar sigur este unul.*

- Observație pe pielea mea: nimic nu-i énervează mai mult pe călătorii CFR decât lectura. Nu demult, o duducă scelpicioasă, de la geanta cu scelpici la ochelarii cu scelpici, de la pleoapele cu scelpici la pantalonii cu scelpici etc., m-a luat la rost că ocup spațiul vital de pe masă cu cartea mea. Unde să-și mai pună capul ostenit? Ai carte, n-ai parte de lingou ca doamna Birchall, cu negrele-i plete despletite, cu fruntea plină de „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război”, scrisă de... Rebreanu. Nici că i-a pîsat de hohotele de răs care i-au întâmpinat postarea. „Socrate a scris”, zice o moderatoare care... l-a citit; o manageră de editură mare îl confundă pe Modiano cu Modigliani; o reporteră cultivată ne prezintă o clădire de patrimoniu a lui Luigi... Cațaviran, adică Luigi Casavillon. „Iluminatii publicii” (pentru că marile cărți sunt „corpuri de iluminat”) nu prea mai încăp în grilele televiziunilor, ba chiar, de lustru rîi încoace, asistăm la de-sacralizarea scrisului. A contribuit din plin la asta legea prin care scapi de pușcăria dacă scrii o carte-două, în scurt. Eu aș fi propus ca pușcăriașilor să li se scadă din condamnare dacă citesc, nu dacă scriu. Oare criticii literari ar fi de acord ca anularea sau continuarea sentinței să fie

date de cititori ?

- *Dar despre „scriitorii” din închisori, ce părere aveți? Cât de jos a ajuns ideea de autor de carte în România, dacă orice analfabet, nu dau nume!, este în stare să aibă „în cont” câteva cărți? Cîte cadavre de așa ziși scriitori trebuie să poarte în spate scriitorii adevărați ai nației, ai limbii române? Ce minte bolnavă a fost în stare să inventeze așa scăpare pentru toți escrocii neamului?*

- S-au redus pedepsele pentru „scriitorii din închisori”, ca și cum ar fi fost printre ei vreun Ion Caraim ori vreun Petre Pandrea. Vor ajunge, cumva, și nobelizabili acești „scriitori”? „Nobelabilitate” e termenul lui Ion Simuț. I-aș adăuga o cratimă: Nobel-abilitate. Și dacă vom cădea de acord că scrisul e închisoare (ascează chiar), atunci Becali și fotbalierul lu' Pelinel pot intra și-n USR, așa cum Genică Boerică și Ogică pot lua locul adevăraților arnoteni, boieri ai minții. Multora le-a intrat în cap că scrisul profesionist e la îndemîna fitecui deținător de pix. Cine ține o tîgaie în mână e chef, cine ține un stilou în mână e scriitor. De la bucătărie la bookătarie e un pas. Doamna Harra e book-maker, doamna Ana Maria Prodan, „impresara sexi”, promite „povești adevărate” despre sportul cu balonul. Țântăreanu ne mărturisește că citește mult pe closet, dar poate să și scrie acolo la o adică. „O să scriu o carte” e leit-motiv, ieșit din multe guri. Din păcate, promisiune realizată. Alex. Ștefănescu s-a pus pe citit cărți bănuite proaste, „mai mult de o mie” (despre 250 a și scris, v. *Cum te poți rata ca scriitor*, Ed. Humanitas, 2000), doar-doar o opri impostura. Iluzie. Veleitarilor nu le trece prin cap că a scrie nu e îndeletnicire democratică. Iar cu orgoliul lor nu te poți pune. Înainte de-a se sinucide, Nero a strigat: „Ce artist piere prin mine! Qualis artifex pereo!”

- *Proștii, ticăloșii, mediocrii, devenind majoritari și puternici prin număr, la nivelul turmei, luptă împotriva a tot ce le stă în cale. Iar valoarea este cel mai important ... inamic, o țintă de atacat. Povestea nu e nouă în istorie, la noi sau aiurea...*

- Aici e de vorbit despre revanșa lui Borges: în 1973, a fost dat afară din postul de la Direcția Bibliotecii Naționale din Buenos Aires, după 18 ani; din cauza revenirii lui Peron ca șef de stat (i s-a oferit atunci un post de inspector al creșterii păsărilor!). Borges hotărâse să distrugă tot ce scrisese înainte de debutul său editorial, din 1923. Nu s-a întâmplat asta. De ce? Pentru că donase bibliotecii pe care a condus-o sute de cărți din biblioteca personală. Inventariate (ce coincidență!) 18 ani mai târziu, i s-au găsit versurile pe marginea unor volume: 99 de poezii ale tânărului Borges. Au apărut într-o antologie din Argentina. A doua notă se referă la Marguerite Yourcenar. În 1939, uită un cuțar la Hotel Meurice din Lausanne și primește bagajul pierdut după 10 ani, în ianuarie 1949. În el, erau textele din care va ieși cea mai bună carte a ei, *Memoriile lui Hadrian*. Cartea ia premiul Fémina, în 1952.

- *Da, e un exemplu că există o dreptate ... postumă. Dar postumitatea e departe, nedreptatea e mult prea aproape. Am trăit-o pe propria piele...! Într-un articol din 2010, publicat în numărul 45 al României literare, intitulat „Imposibila solidaritate”, spuneam la un moment dat: „Clasa politică de azi pare să fi pus pe fugă inteligența din țara asta, să n-o incomodeze, să rămînă singură să guverneze peste o populație derutată, prostiță, umilită, conformistă. Iar intelectualitatea română parcă așteaptă să revină în actualitate momentele 1950 – 1960, cînd își bătea în ușa securistul să te înhațe și să te trimită la Canal. Acest fatalism acceptat cu seninătate, mioritic, ține, oare, de lașitatea istorică a poporului nostru? Mai putem vorbi, așadar, în istoria de azi, de un popor român? Sau am ajuns doar o populație care trăiește la cote periculoase sub demnitate, la voia întâmplării, gata oricînd să-i re-propulzeze în frunte pe aceiași călăi care îi stau în cîrcă de ani și ani. Nu există solidaritate de breaslă, nici scriitoricească, nici în alt domeniu... Dacă un semen pățește ceva, e umilit sau batjocorit de autorități, pentru că are opinii, pentru că e vertical, ceilalți din preajmă nu au reacții ci își dau coate și își spun cu glas șoptit: Ei, nu s-a descurcat!. Trăim în țara în care nu talentele și harul au căutare, ci doar descurcările, șmecherii, tupeștii, fanfaronii, gugumanii, gugustiucii, activiștii reșapați etc.”* Lucrurile sunt, evident, de nuanțat. Doamna Magda U., recent eu însumi am fost „epurat” din funcția unde îmi făceam treaba, de director al Bibliotecii, de niște improvizații politico-administrative locale, ajutate de semnăturile și implicarea a trei așa-ziși confrăți, care și-au răzbunat astfel neputințele creatoare, frustrările, mediocritatea. Am scris o carte pe subiectul ăsta, o voi publica vreodată, nu mai detaliez acum.

- E un subiect de nuanțat, de exemplificat. Despre trădare și lașitate în cultura română? Sau despre destinul cozilor de topor în cultura noastră? Mă frig degetele să trec la scris la subiect, e prea amplă scena cu asemenea specimene.

(Din volumul de dialoguri „SUPRAVIEȚUIRI ÎN POST MORALIA”, în pregătire la Editura Eikon)

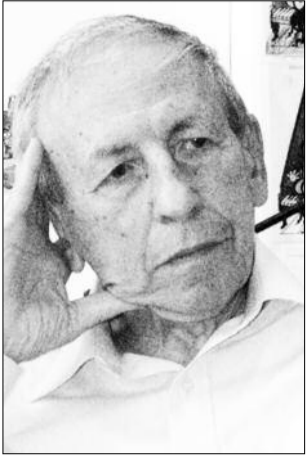
Adrian ALUI GHEORGHE

Caragiale s-a retras, în ultimii ani ai vieții, în Germania. De aici l-a vizitat pe Octavian Goga care vrînd să-i învețe pe ardelenii din Ardeal că sînt români, a ajuns „chiriaș” al închisorilor ungurești din Budapesta. Și acolo, pe pămînt străin, Caragiale i-a vorbit poetului care își consuma apostolatul: «Ți-am spus de-atîtea ori, nu te mai bate cu proștii, că te răpun... Ce crezi tu, pe urma cui am suferit eu în viață? Pe urma deșteptilor? Prostia, suverana prostie, e totdeauna mai tare.»

A.A.G.

interview

Marin Ioniță

„În căutarea iertării”

Roman autobiografic. Dar câte trăiri reale și imaginare se împletesc în această poveste! Această întrebare ar putea să fie și un motiv care să stârneasce curiozitatea cititorului.

Autoarea este principalul personaj al cărții. Dar ce știm despre ea? Ca să aflăm câte ceva, nu avem decât să mergem la fișa biografică. Aflăm, astfel, că avea numai 23 de ani când a dat la tipar acest roman. Dar era și autoarea romanului „Ultimele stăpâne ale timpului”, publicat înainte de maturitate. La data când a pornit în căutarea iertării, era și studentă la medicină în anul al treilea.

Dar până atunci? Cine a fost Ioana Dicu? Spre uimirea cititorului, este fata care a câștigat premiul I în toate clasele școlii elementare, a participat la toate olimpiadele de biologie pe care le-a câștigat fără dificultate. Fapt pentru care i s-au deschis porțile la mai multe facultăți din țară și de peste hotare, fără examen de admitere. Însă ea a ales Facultatea de Medicină din București, de unde, de asemenea, a fost șefă de promoție până azi, în al patrulea an.

A dus o viață atât de simplă, încât nu se știa mai nimic despre existența ei. Drumul până la școală, drumul acasă, lecțiile, calculatorul, manualele școlare și multe alte cărți mai însemnate și mai bogate. Însă toate acestea nu sunt în carte. Le-am cules, cum spuneam, din fișa biografică. Atunci cum mai rămâne cu romanul autobiografic? Nu avem de a face cu unul de ficțiune? Nu este titlul imaginea unei închipuirii prea productive de scriitor?

Nimic senzațional în biografia Ioanei. Și atunci, pentru ce păcate să ceară dezlegare? Să ceară iertare? Nu și-a petrecut timpul în discotecii dubioase, pe terase triviale, în cluburi cu petreceri dezlănțuite! Nu a făcut rău nimănui! Nu a hulit puterea Tatălui Ceresc. Nu a blestemat pământul pe care calcă. Vinovată, pentru ce? Și față de cine? Și atunci, de ce a pornit în căutarea iertării? Cine și ce să-i ierte? O nadă pentru cititori?

Dar ce păcat avea de ispășit această fragilă adolescentă care abia a trecut pragul primilor douăzeci de ani, Gabriela Petrian? Vom citi și ne vom lămuri... De fapt, întrebarea fundamentală care domină toată cartea și deopotrivă pe cititor este cea pe care și-o pune omul dintotdeauna...

Cartea este scrisă pe mai multe niveluri, ca să intereseze toate straturile de cititori. Pe dedesubtul apelor curge, însă, precum râurile subterane pe sub albia acelor în care putem înota, subtextul. Mai ales aici dăm de principala pornire: în căutarea iubirii, a fericirii și a nemuririi! Se poate ajunge și cum, pe ce căi, până la acestea?

Romanul este o aventură a căutărilor în timp și în spațiu, începând cu scotocirea prezentului, a oamenilor, întâmplărilor și în propriul sine. Dar autoarea nu se mulțumește să inventarizeze și să găsească sensuri în „În căutarea iertării”, ci, ca orice creator important, îndrăznește să-și organizeze universul său îngăduit în nemărginirea creației lui Dumnezeu. Realitate palpabilă împletită armonios cu ficțiunea.

Cartea începe cu, și din lumea, așa cum o știm și o petrecem cu simțurile pe care le avem fiecare dintre noi: „Era doar o altă după – amiază obișnuită de vară. Nimic nu anunța vâlmășagul de evenimente care aveau să-mi schimbe viața.” Este și o strategie a autoarei de a „prinde” cititorul. Pornind de la realități banale de concrete, iat-o ajunsă într-un vis feeric de fericire: „numai Dumnezeu mai era lângă noi, în rest nimeni și nimic.”

Iubirea face minuni...aceasta după ce trece prin stări dramatice, ca atunci când este atacată de o haită de lupi și trăiește spaima de a fi devorată. Dar, în loc să îi mulțumească tânărului care a salvat-o, țipă la el: „Cum îndrăznești?! am sărit eu ca arsă, uitându-mă fioros la el, parcă încercând să distrug acea blândețe netulburată care izvora din privirea lui. Tu, un slujitor prăfuit, venind cine știe de unde, murdar, să mă atingi, să-mi schimbi bandajele?! Tu?!? Ieși afară! Cine te-a trimis?” Chiar și finalul, surprinzător, este marcat de o încercare: personajul simte o durere puternică în piept, durere care o trânteste în zăpadă și o face să creadă că va muri înainte de a-i putea spune celui mult iubit de dragostea ei... »

Ioana Dicu! Gabriela Petrian! prețuiește și iubește oamenii mai mult decât pe sine. Pentru așa ceva pare a fi venit pe lume, pentru așa ceva pare scrisă cartea. Când cineva atentează în vreun fel la demnitatea ființei umane simte vinovăție și durere în inimă...și se simte dator să caute vindecarea pe calea iertării. Iertare pentru „greșelile greșelilor noștri”. Este drumul pe care se poate ajunge la desăvârșire. Dar, măcar o dată, i se întâmplă și ei să aibă o reacție instinctuală: atunci când îl consideră pe tânărul care a scăpat-o de la înec și din gura lupilor o ființă inferioară, demnă de dispreț.

O altă temă a cărții – lucru, din păcate, absent în literatura contemporană, e patriotismul. Acesta ne face să înțelegem, e pământul natal, acestui popor aparținem, aici trebuie să rămânem... Sunt incriminați trădătorii de țară și vânzătorii, care nu lipsesc dintre noi, precum Șerparu, Rodescu și mulți alții, cu nume și fără nume: „Țara asta a fost atât de prigonită în istorie, de atâtea ori, mereu numai pârjol au lăsat în urmă, deși nu ne-au învins. Poate vom cădea...dar numai prin trădători ca tine, pentru că oricui îi este frică să dea piept cu noi. Oricine este cuprins de spaimă la lumina zilei la vederea mâinii noastre, pentru că toți care suntem creștini cu adevărat, ne facem o Sfântă Cruce, iar restul e nimic!”

Se ajunge chiar la asasinat. Explozii, gloanțe, cad victime și dintre cei buni. Capitele palpitate, cu lupte între tabere, patrioți care se sacrifică pentru țară și trădători porniți să o jefuiască și să o vândă: „Două povești”, „O noapte agitată”, „Spovedania unui muribund”, „La rege!”

Iubirea lui Dumnezeu și dragostea de oameni sunt coordonatele existenței Ioanei Dicu. Pentru așa ceva pledează și romanul de față, despre care nu știm dacă a atins perfecțiunea! Dar câți autori au ajuns la o asemenea performanță? Însă, dacă mi-ar fi căzut în mână fără să știu că este semnat de o studentă la medicină de-abia în al patrulea an, aș fi crezut că romanul aparține unui scriitor în vogă. După cum se arată lucrurile, vom avea prima romanțieră medic în literatura română!

De pe coperta a IV-a a romanului reținem prezentarea scriitoarei Ileana Vulpescu: „Romanul „În căutarea iertării” se remarcă printr-un suflu tineresc în genul romanului de capă și spadă. Autoarea are un cursiv dar al povestirii și al descrierii personajelor, ferme, înflăcărâte și de un patriotism în numele căruia sunt gata să-și sacrifice viața. Acest sentiment exprimat cu atâta căldură, din punctul meu de vedere îi omagiază pe cei care și-au dat viața pentru această țară.”

Cartea, plină de suspans și de intrigi, prin finalul fericit, al dragostei împlinite, îl înseninează pe cititor: simte că răsuflă ușurat, întărindu-și speranța că binele din lumea noastră nu s-a stins cu totul”.

Elisabeta Boțan

În anul 2002, s-a stabilit în Spania. Autodidactă, a învățat limba spaniolă, la nivel nativ, cu ajutorul cărților de gramatică. În anul 2012, a debutat ca poetă, după ce a câștigat câteva concursuri literare de limbă spaniolă, și a început să traducă atât din spaniolă în română, cât și invers.

În anul 2015 realizează Seminarul de traductologie spaniol-român: limbaje specifice și traducere literară la Universitatea Complutense din Madrid.

În prezent, colaborează cu numeroase reviste culturale din România și cu reviste de limbă spaniolă din diferite țări.

O mare parte din scrierile și traducerile sale au văzut lumina tiparului în reviste și cărți din Statele Unite ale Americii, Spania, România, El Salvador, Mexic, etc.

Iluzie optică

El,
armator
pe mări învolburate de
mistere.

Ea,
balerină
pe o batistă furată de vânt.

Încă o moarte

Iar mă întorc
de la propria-mi
înmormântare.
Îmi car pielea jupuită
pe un umăr imaginar.

Din inima înjunghiată
au crescut deja ierburile;
și o floare,
ce caută buimăcită lumina.

Fish

Bărbatul-pește
îmi scapă mereu printre
degete.

Bărbatul-pește
mă privește
fără să clipească, fără să mă
vadă.

Bărbatul-pește
se întoarce mut
și se pierde în apele
calendarului.

Ahasver

Ești condamnat să rătăcești
printre cuvintele mele.

Iubirea ta

Un tablou cu natură
moartă.
(Și flori.)

Chintesența
iubirii

Poezia e singurul nostru
teritoriu.
Dincolo de el nu existăm.

Egometrie

Pașii îmi îngenunchează de
atâta rătăcit prin propria mea

Cărți publicate:
Dimensiones, Editura Seleer, 2012; *Egometrie/Egometría* Editura Limes, 2016; și diverse antologii de poezie și proză scurtă.

Multe dintre scrierile sale au fost traduse în engleză, franceză, bulgară și catalană.

geometrie
-labirintul acesta de
cicatrici fosilizate-
îmi rănesc atât de tare
atingerile cu colțurile lor
ascuțite

că nu mai știu de unde
începe ființa mea în acest abis
de căutări...

Drumul tumultuos se
luminează când capătă forma
spiralei,

Zborul se reînnoadă ca să se
înălțe prin cuvânt.

Apus

Tatălui meu, in memoriam

Glasul morții
se strecoară printre frunze,
pe furiș,
ca o prevestire rea.

Zâmbetul tatei
răstignit peste amurgul
ierbii.

Drumul spre casă
se chircește în încremenire.

Dincolo de zidul nopții
greierul s-a poticnit de
muțenie.

(Re)întoarcere

Asemeni adâncului mării,
mă hrănesc cu propriile
mele frământări.

Căderile, morțile, abisurile,
toate adunate,
în filigranele ce îmi
răscumpără frumusețea
spiralei.

Scara ce îmi poartă pașii
răniți și desculți
spre catedrala copilăriei
mele.

Mă așez obosită pe pragul
aducerilor aminte,
- și-n (re)descoperirea
relivelor de colb acoperite
alunec însetată în izvorul
binecuvântat al inocenței,-
unde cântul se înalță cu
aripi rugă.

Ireversibil

Timpul nostru
moare
între sentimentele tale cu
două tăișuri.

Iubirea lui Dumnezeu și dragostea de oameni sunt coordonatele existenței Ioanei Dicu. Pentru așa ceva pledează și romanul de față, despre care nu știm dacă a atins perfecțiunea! Dar câți autori au ajuns la o asemenea performanță? Însă, dacă mi-ar fi căzut în mână fără să știu că este semnat de o studentă la medicină de-abia în al patrulea an, aș fi crezut că romanul aparține unui scriitor în vogă.

Proza primăverii

Aerul

Când urcă treptele bisericii, Alexandru Daneș găsi ușile blocate de lume. Se dumiri repede care e cauza și, ușor-ușor, se strecură înăuntru. Oamenii se orânduiseră într-o coadă compactă, așteptând să ajungă la masa cu Epitaful Mântuitorului Iisus, să-l sărute. Va aștepta și el, cu pace și răbdare. În zilele liturgice, când lumea stătea la coadă pentru a săruta Evanghelia de pe tetrapod, femeile îl îndemneau să treacă înainte, că e bărbat, iar el le asculta uneori, depășea trei-patru odată, patru-cinci a doua oară și adăsta mai puțin; astăzi funcționa aceeași lege pentru toți. De-o parte și de alta a mesei stăteau doi bărbați din Consiliul parohial să le dea sfaturi celor nepricepuți sau ezitanți, ori să-i ajute pe cei neputincioși, îndeobște femei în vârstă sau anchilozate, care se osteneau să treacă pe sub masa întruchipând Catafalcul Domnului. Când îi veni rândul, Alexandru se închină și sărută Evanghelia, crucea și Epitaful înconjurat de flori, apoi ocoli masa și sărută picioarele Mântuitorului răstignit pe Crucea înaltă, așezată sub candelabru ce atârna în mijlocul naosului. La sfârșit, se îndreptă spre scaunul său din strană, primul din față, din dreapta iconostasului. Îi cercetă pe cei din preajmă, făcându-și reciproc semne discrete de prietenie. Nu mai merse să dea mâna cu fiecare, după obicei, în Marea Vineri a Paștilor trebuiau strunite efuziunile de orice fel.

Contrar impresiei de afară, biserica nu era plină și nici nu avea să se umple, dar până începea Denia Prohodului mai putea să vină lume. Biserica veche, cu mult mai strâmtă, se umplea la refuz, însă aceasta nouă, construită de doi ani, se arăta prea largă pentru câți credincioși îi treceau pragul. Majoritatea rămăneau în pronaos, ca și acum, spre strane se îndreptau bătrânii, vreo douăzeci de femei în stânga și numai zece-cincisprezece bărbați în dreapta, cărora li se adăugau cântăreții și citeții, coana preoteasă și două fete ce îi țineau isonul. Stranele fuseseră montate de curând, însă și până acum Alexandru ocupa același loc, doar că, după ce isprăvea rugăciunile la icoane, un domn îi aducea întotdeauna un scaun pliant pe care să stea. Gestul lui respectuos, copleșitor de-a dreptul, l-a determinat să-l cunoască mai bine, îl chema Petre Marin, să se împrietenească și, drept recunoștință, i-a dăruit într-o duminică romanul *Înaintemergătorul*, cu o dedicație laudativă care l-a bucurat nespul. La rândul său, Petre Marin (Petrică, după cum îi plăcea să i se zică) i-a oferit CD-ul de colinde al formației corale *Omenia*, din care făcea parte ca interpret. Îl căută cu privirea în pronaos printre enoriași – i-o aștepta – și îi transmise gândul său frumos.

Lumea continua să se închine la Epitaf, iar unii să treacă în genunchi și pe sub masă. Copiii erau cei mai sprinteni, după ce ajungeau dincoace, un-doi, se întorceau curioși să vadă cum se descurcă părinții sau bunicii, mai anevoie, însă izbutind și ei, îi prindeau de mână cu fermitate și-i conduceau să sărute Crucea Mare din față, după care repetau a doua și a treia oară ritualul. Crucea cu Hristos răstignit a fost scoasă din altar de ieri, în Joia Mare, după a cincea Evanghelie, și împodobită pe dată de femei cu maramă, ștergere și coroane. Văzându-l pe părintele Casian cum o duce, Alexandru a trăit, a căta oară?, sentimentul acut că poartă și el una grea. A asistat la Denie îngenunchind la toate cele douăsprezece Evanghelii. Și-a adus de acasă anume un taburet, să se sprijine cu coatele pe el ca să reziste. Pe taburet a ținut și candela pe care a așezat-o apoi lângă postamentul Crucii.

Consilierii de strajă curmară mișcarea și rumoarea: sosise ceasul Utreniei de seară. Casian dădu binecuvântarea din fața ușilor împărătești, iar cântăreții, după primele răspunsuri, rostră rugăciunea *Tatăl nostru*, susținută de întreaga adunare. Se citiră psalmii și se cântară troparele Crucii, apoi părintele cădelniță icoanele și, venind dinaintea Sfintei Mese, rosti ectenia specială cu ecfonisul. Urmăr alți psalmi ai Utreniei, ectenia mare și troparele zilei. În răstimp, lumea aprinse lumânări și candelă. Îmbrăcați în veșminte cernite, epitrahil și felon, căteșitri preoții ieșiră din altar de asemenea cu lumânări aprinse în mâini și intonară „În mormânt, Viață...”, cântare preluată automat de tot poporul. Parohul cădi iarăși Epitaful de jur împrejur, altarul, stranele și credincioșii. Se constituiseră deja grupurile care interpretau succesiv strofele Stării întâi. Iulian, al doilea preot, optă să conducă grupul femeilor din strană, iar Maxim pe cel central; strana bărbaților își avea proprii conducători.

Odată cu startul Cântării, Denia își intră deplin pe făgaș. Din simpli asistenți, oamenii se

transformară în participanți activi la slujbă, iar organizarea lor pe grupuri îi antrena ca într-o competiție. Alexandru, ținând candela aprinsă în mână, doar asculta și privea. De cincisprezece ani, de când băiatul cel mare se stinsese din viață, își pierduse snaga de a mai cânta la Prohod. Caterina nu mai avea puterea nici de a participa, urmarea la televizor Denia de la Patriarhie și, la momentele mai patetice, plângea în taină. Șerban fusese lucafărul lor. Cu atuul de șef de promoție, se angajase cercetător la Institutul de Matematică al Academiei, trăsese vajnic să obțină doctoratul, îi surădea viitorul, însă își ivise colții boala și la treizeci și trei de ani survenise tragedia. Leucemia nu se dăduse înfrântă. Mai nutriseră o speranță că, mergând în Franța pentru transplant de măduvă osoasă, băiatul va supraviețui. Strânseseră banii, așteptau aprobarea...

Și totuși, în afară de Alexandru se mai aflau în biserică destui care nu cântau. Bătrânii de vizavi tăceau și ei molcum, ceea ce nu impieta ca strana lor să fie cea mai vocală și prima care deschidea fiecare rotație de intonare a strofelor. Pe la mijlocul Stării întâi veni și părintele Casian să se alătore corului, imputernicindu-l cu atât mai mult și stimulând totodată și grupurile celelalte. Versurile lui Iosif Studitul sunau profund întristător, evocând îngroparea Împăratului a toate, de s-au cutremurat soarele și pământul, s-au înspăimântat oștirile îngerești și a dezlănțuit jelanii sfâșietoare a Maicii Preacurate, dar cu toate acestea vorbeau și despre iminenta înviere, iar lumea afla că după scurtul Întuneric venea Lumina veșnică. În plus, se știa că moartea și îngroparea lui Hristos se petrecuseră acum două mii de ani, că după înviere se înălțase la cer și de atunci trona de-a pururi lângă Tatăl Atotțiitorul. În seara asta, oamenii venerau un fapt istoric, ca pe un memento repetabil an de an. Deci întristarea lor era cumpănită și lucidă.

Alexandru nu asista nici el întunecat la chip. În biserică nu-i cunoștea nimeni trauma, și la ce să i-o cunoască?, trebuia să compară în fața tuturor ca un o teafăr. Apoi, rana adâncă pricinuită de pierderea lui Șerban i-o cicatrizase timpul, credința îi ajutase pe el și pe Caterina să surmonteze nenorocirea. Și mai gândiseră la un plan salvator: să facă o schimbare esențială în viața lor. O făcuseră. Fără regrete, el se pensionase urgent, vânduseră casa din Curtea de Argeș și, de Sărbătoarea Schimbării la Față, la cinci luni după tragedie, se mutaseră în București, alături de Sebastian, al doilea băiat, căsătorit cu Sănziana de șase ani și fără copii. În anul următor, Dumnezeu li-l adusese pe Ciprian, nepotul care i-a reînșănătoșit.

La sfârșitul Stării întâi a Prohodului, cea mai lungă, lumea reluă strofa „În mormânt, Viață...”, iar preoții se reuniră la Sfânta Masă. Veni rândul părintelui Iulian să rostească ectenia și să tămăzieze Aerul și biserica. Schimbând Glasul, poporul atacă la unison „Cuvine-se, dar...”, începutul Stării a doua, după care grupurile își reintrară în drepturi. Mai târziu, când Casian reveni în ajutorul stranei, se opri dinaintea lui Alexandru și îi întinse broșura cu Prohodul. Socotise probabil că neangajarea lui la Cântare se datora lipsei cărții. Alexandru îi mulțumi – nu era asta cauza –, căută în fascicula strofele care se succedau în acel moment și urmări continuarea pe text... Cu părintele Casian nu reușise să lege o relație de prietenie precum avusese cu antecesorul său, preotul Silvestru, care slujise în biserică veche până acum cinci ani, când, după moartea coanei preotese, se prăpădise și el repede de un atac de cord... Imediat ce s-au mutat ei în București și au făcut parastasul de șase luni care i se cuvinea lui Șerban, Alexandru l-a chemat acasă, după care și la următoarele parastase până la șapte ani, nemaipunând la socoteală că preotul le trecea pragul în fiecare an cu Sfânta Bobotează. Se apropiaseră îndestul: erau de aceeași vârstă amândoi, se potriveau la fire, se confesau adesea... Încercări au fost făcute și cu părintele Casian, l-a invitat și pe el acasă, tot la un eveniment important legat de băiat, dar fiind prins apoi de construirea bisericii, mai în urmă de pictarea ei, se pare că a uitat detaliul acela...

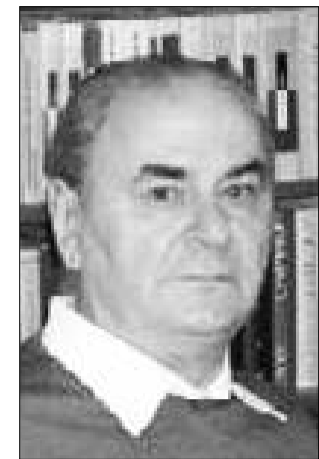
Starea a treia, cea mai scurtă și mai impresionantă, pornea pe un Glas și se schimba dintr-odată pe altul la strofa „Primăvară dulce, Fiul meu preadulce, Frumusețea unde Ți-a apus?”, când patetismul atingea punctul cel mai înalt. Uneori cântăreții omiteau schimbarea, dar acum fiind preotul cu ei nu mai greșiră; îi plăcu lui Alexandru și fu îndemnat să psalmodieze și el versurile. Acasă, știa, Caterina vărsa lacrimi... La încheiere, după repetarea troparului întâi, „Neamurile toate...”, cu Glasul inițial, lumea se dezmoști. Strana cântă

binecuvântările, diaconul rosti ectenia mică și se citi *Psalmul 50*, recitat simultan și sacadat de toți mirenii. Eforul se perindă pe la enoriașii cărora le distribuise Prohodul și adună cărțile. În jurul mesei din centrul lăcașului se adunară preoții și consilierii, iar după ei și bărbații cu femeile din strane. Oamenilor li se dezlegaseră limbile, înduraseră suficient trei ceasuri fără să murmure. Rând pe rând, doi consilieri cărară în altar florile și sfeșnicele de pe masă și reveniră cu praporii, protosul luă în brațe Evanghelia și crucea, iar alți patru consilieri mutară Giulgiul de pe masă pe un cadru dreptunghiular din lemn, cu picioare lungi și subțiri, și îl înălțară deasupra capetelor. Începea procesiunea în jurul bisericii. Lumea se îngrămădi spre ieșire. O urmă și Alexandru, printre ultimii, cu candela arzând în mână, captivat de Cântarea minunată ce răzbătea de la cor, „Mergi la cer și Te așează lângă Tatăl Creator, Tu ce lași în lume pace, Iisuse Salvator”, care se estompă odată cu depărtarea cântăreților, dar, întipărită în mintea lui, se repeta stăruitor. Când ieși pe ușile largi se miră văzând curtea aproape plină de oameni, așteptând să se scurgă cei din biserică și să îngroașe procesiunea. Deci, coborând lateral treptele, nu mai rămase la coadă, ci fu integrat undeva, pe la mijloc. Luă seama dacă nimerise lângă cineva cunoscut, să schimbe din politețe două vorbe. Nu, era înconjurat de femei pe care le întrezărise la slujbă și le învălui doar cu privirea. Își țineau lumânările în cășul palmelor, să nu le stingă vântul; degeaba, la adierile mai întepite cele plâpânde nu rezistau; femeile și le reaprindeau unele de la altele și le păzeau până când vântul își făcea iarăși treaba. La candela lui artizanală – și la celelalte toate –, grătarul de deasupra proteja mai bine flăcăruia dinlăuntru, însă o rafală mai pătimașă nu ar fi cruțat-o nici pe aceea.

Capii procesiunii – consilierii cu praporii, diaconul cu cădelnița, preoții cu Epitaful și cântăreții – făcuseră deja prima oprire din latura de miazăzi a bisericii și ajunseseră în dreptul altarului, unde se opriră a doua oară. Părintele Iulian rosti ectenia pentru cei răpoși. Din mijlocul gloatei, Alexandru îngână, închinându-se, numele lui Șerban, pe al părinților și bunicii. De cincisprezece ani, de când murise băiatul, îl pomenea pe el înaintea părinților Nicolae și Ioana. Era corect? Era greșit?... La Sfintele Daruri sau la ectenii, preotul îi înșirua pe cei adormiți din neamurile noastre astfel: strămoși, moși, părinți, frați și toți cei dintr-o rudenie cu noi; de fii nu amintea. Pe de altă parte, credincioșii îl petreceau acum la mormânt pe Fiul lui Dumnezeu și al Maicii Preacurate. Și el, ca părinte, își îngropase fiul, când ar fi trebuit să se întâmple invers. Și atunci?... Să lase așa! Să-l pomenească întâi pe cel mai drag.

Îi veni ideea, de la ce?, să ștească pasul și reuși până la a treia oprire să câștige un avans considerabil, iar la a patra, când Epitaful urcă pe palierul treptelor din față, să ajungă în spatele corului, laolaltă cu Petre Marin, Emilian Iancu, Gheorghe Constantin și alți prieteni de strană. Fiindcă fusese atât de harnic, intră printre fruntași în biserică, trecu pe sub Sfântul Epitaf – întinse mâna dreaptă să-l atingă – și sărută Evanghelia și crucea din brațele părintelui. Masa și Crucea Mântuitorului nu se mai aflau în mijlocul bisericii, goală deocamdată, fuseseră duse în altar. Înaintă nestânjenit spre scaunul său și se așeză pentru o scurtă și binemeritată relaxare. Oamenii se perindau întruna pe sub Acoperământul Domnului – unii pentru a doua oară, după îngenușirea pe sub masă de la început –, lăcașul se reînsuflețea. Cei sosiți ulterior doar pentru procesiune, pe care Alexandru îi zărise în curte, se strecurau ușurel spre ieșire, încât în biserică rămăseră credincioșii statornici. Când trecu și ultimul om, Casian o luă înainte cu consilierii după el, până în fața ușilor împărătești. Rosti „Înțelepciune, drepti!” și intră în altar unde îl așteptau Iulian și Maxim. Împreună preluară Giulgiul de la purtători și îl reasezară pe masă. Se intonară troparele, citețul parcurs versetele cu „Paștele nostru Hristos s-a jertfit pentru noi...” din *Epistola întâi către Corinteni* a Sf. Apostol Pavel, iar diaconul continuă cu *Evanghelia de la Matei*: „Iar a doua zi, care este după vineri, s-au adunat arhieriei și fariseii la Pilat, zicând: Doamne, ne-am adus aminte că amăgitorul Acela a spus, fiind încă în viață: După trei zile mă voi scula...” Se mai rostră din finalurile ectenii cu optusul. Cuvântul lui Casian din final mai prelungi răbdarea oamenilor cu zece minute.

Alexandru își îndeplini ultima îndatorire: duse candela aprinsă la hota de la pangar și o așeză acolo pentru Șerban.

Consilierii de strajă curmară mișcarea și rumoarea: sosise ceasul Utreniei de seară. Casian dădu binecuvântarea din fața ușilor împărătești, iar cântăreții, după primele răspunsuri, rostră rugăciunea Tatăl nostru, susținută de întreaga adunare. Se citiră psalmii și se cântară troparele Crucii, apoi părintele cădelniță icoanele și, venind dinaintea Sfintei Mese, rosti ectenia specială cu ecfonisul.

proză

Proza primăverii

Sta lungit și se gândea, n-are o mână, n-are un picior, n-are gură și e blestemat tot de muiera asta a lui care-l blestemase și pe Gogu Fâcii, de ăla nu s-a prins, dar de el s-a prins, a fost, vezi, mai aproape de ea, i-a zis și de mai multe ori până o fi văzut și Dumnezeu că muiera nu glumește, vrea cu tot dinadinsul să-l vadă olog și cu gura luată, uite, și-a făcut pofta.

proză

Pe Tilă îl damblagise, îi luase o mână, un picior și gura, asta era mai rău că-i luase gura, nu mai putea să vorbească, doar gândul nu i-l luase, îi rămăsese întreg ca înainte, i se părea chiar că e mai ager, acuma ce era să facă, trebuia să se împace cu situația, nu mai vorbea, dar gândea, gândea mai mult și mai bine, n-avea încotro. De ce mă damblagi așa din senin, gândea Tilă, se duse și el ca tot omul dimineața după casă, avea și privată, dar era tocmai colo în grădină, lângă șira de paie, cam departe, nu merita să te duci pentru orice, se dădea ici după casă, făcea ce făcea și își vedea de orătării, n-apucă să se desfacă la izmene că simți mâna moale, nu-l mai ajuta deloc, și piciorul, ăl drept, parcă nu mai era al lui, vru să strige, degeaba, nu putu să scoată o vorbă, ce-a mai fost nu mai știe, când s-a trezit, era lungit pe prispă, a lui îl jelea, acuma îl jelea, se da de ceasul morții, bă, a dracului lume, se gândi Tilă, ia uite la ea cum se topește de dorul meu și ieri nu-i ajungeau Dumnezeii să mă ocărăscă, că lua-te-ar, că da-te-aș, că fire-ai, că lovi-te-ar damblaua, că arde-te-ar focu, că alege-s-ar praful, că n-ai mai apuca, că n-ai mai vedea, că cutare, că nu știi ce, până n-a terminat ea tot ce avea în gușă n-a tăcut și, uite, dintre toate, s-a prins asta cu damblaua, îl lovise damblaua așa cum a vrut ea aseară, de ce mai jelea degeaba, n-a vrut ea așa? Tilă ar fi încercat să-i spună ceva, dar nu putea, se uita la ea cum își șterge ochii cu colțul dermelei și își frânge mâinile ca pe niște lipii coapte pe plită, ce-ai, fă muiere, îi zise în gând, ești năroadă, nu vezi că s-a mplinit vorba ta, acum taci și vezi cum te descurci cu ăle vite, femeie proastă, de ce s-o fi grăbit cu blestemul, barim să fi trecut săptămâna asta, să fi apucat să fete vaca, dup-ăia putea să-l blesteme cât voia, până duminică făta, a-implinit sorocul de o săptămână, dacă făta vineri, l-ar fi putut blestema sâmbătă seara sau duminică după ce mâncau, dar așa, nu vezi!, l-a blestemat fără să se socotească și ea, bă, cum e bine, cum nu e bine. Lasă că are și el timp destul acum pentru așa ceva, dar oricum nu e bine să te pripești, se mai necăjește și muiera, că d-ăia e muiere, trebuie însă, întotdeauna, întâi să stai și să te gândești, bă, ce fac eu? Barim, dac-ar fi putut să vorbească, i-ar fi spus ce să mai facă, ce să mai dreagă prin bățatură, purceaua aia e-n călduri, trebuie dusă la vier, nu poate nici să scrie, că ar fi scris pe un petic de hârtie, fă muiere, ia purceaua dindărăt și du-o la vier, la vieru lu Fâc s-o duci, o lași acolo o zi, două, nu te pripi cum te-ai pripit cu blestemul, ai răbdare măcar acum, iei și o tăgărtă cu boabe să aibă ce mânca vierul, ea nu prea mai are poftă, dar vierul omului trebuie să mănânce și să bea, altfel n-are tragere de inimă să îți muncească ce-i dai de muncă și îți face lucru de mântuială. Asta, vierul, nu bea, dar boabe mănâncă, nu se încurcă, mai dă un ocol, mai roade două-trei boabe, își mai face meseria, iar mai roade, știa Tilă că nu o dată fusese cu purceaua la vier, băgase bine de seamă, n-o lăsase niciodată singură, stătuse acolo să vadă cu ochii lui ce și cum, nu de alta, dar o pățise odată, când purceaua se întorsese, nu prinsese purcei, a trebuit s-o dea din nou, în loc să-i fete când se topea zăpada pe Coasta Mică, îi fătase de Sfântul Ilie, își stricase rostul de purcei, cum să-i spuie acum ăsteia a lui ce să facă cu vaca, ce să facă cu purceaua, n-avea cum, că-i luase gura. I-o luase, i-o luase, cu cine să te iei de piept, n-aveai cu cine, n-avusese el nici când îi luaseră boii la colectiv, dar acum, stătea tot pe prispă și atunci și zicea, bă, parcă mi-a luat mâinile, pe amândouă mi le-a luat, n-am boi, n-am mâini, acum chiar îi luase o mână cu adevărat, e bine că tot i-a mai rămas una, nu i le luase pe amândouă, ca pe boi, să-i fi lăsat barim unul, p-âl de hăis, îl înjuga cu vaca, îl otâncea, să tragă el mai mult, până îi făcea vaca un vițel și completa boii la loc. Pe urmă veniseră și îi luaseră două pogoane, ăle din Tăietură, că

BLESTEMUL

intrau în perimetru, i le luaseră și p-astea, ce era să mai facă, la toți le luase, unii se înscriaseră cu ele, el – nu, că, bă Tilă, dacă nu te-nscrii, nu-ți dăm altele, n-avem unde sau, dacă vrei, îți dăm colo la Râpa Roșie, unde s-a bătut Cristos cu turcii, Cristoșii mă-tii, Dumicat, mi-ai luat două pogoane de pământ, ăle mai bune, mi-ai luat două picioarele, p-amândouă mi le-ai luat, m-ai lăsat olog, olog m-ai lăsat, să știi. Acum, de bine de rău, tot mai avea un picior, ăl stâng, până și Dumnezeu este mai milos decât ăștia, nu-ți ia tot, îți mai lasă măcar unul, ăștia nu, ai doi boi – dă-i încoa, ai două pogoane de pământ – dă-le încoa, cu gura era mai rău că n-o avea decât p-asta, și i-o luase, poate i-o da-o înapoi, i s-o face până la urmă milă și lui Dumnezeu de muiera asta cu care nu poate să vorbească, o auzea cum se roagă, pupa-ți-aș tălpile, Doamne, iartă-l, auzi, se gândea Tilă, tot pe mine să mă ierte, ea mă blestemă și să mă ierte Dumnezeu tot pe mine, iartă-l Doamne, că l-ai pedepsit rău de tot. A dracului muiere, ieri pe vremea asta se ruga să-l damblagească și azi dacă văzu că așa e, se roagă să-i dea gura înapoi, păi și cu Dumnezeu nu mai știi ce să crezi, prea se ia după gura oricui, dacă e Dumnezeu, să fie Dumnezeu, că el le vede, domle, și le aude pe toate și să nu se mai uite în gura uneia ca muiera asta a lui care nu știe ce spune, numai lui Dumicat, dacă-i spui, bă Dumicat, știi ce-a zis Gugiuman de tine, că ești prost ca noaptea și că te-ai înscris în partid cu toate leprele astea la un loc, fiindcă nu-ți vine să muncești, ești leneș, nu sărac și proletar, cum îți place ție să spui, n-ai cumpărat și tu toată viața barim un petic de pământ să aibă ce să-ți ia ăștia și ție și să fi în rând cu lumea. Dacă apucați să-i spui lui Dumicat așa, nu mai scăpa Gugiuman nebelit de viu, dar ia s-o fi întors-o și să-i spui altminteri, auzi, bă Dumicat, ce-a zis Gugiuman, că om deștept ca tine n-a văzut de când mă-sa l-a făcut și dacă nu erai tu și Gheorghiu-Dej ne-am fi *exploatat* unul de către altul până nu mai rămânea nimic de noi, ne ducea pe toți colo-n deal la Puțu-sec numai piei și ciolane, pe când așa, alt viitor ni se croiește, eh, ia să-i fi spus așa, că, dacă nu ajungea Gugiuman socotitor la colectiv, uite, să nu mai îmi ziceți mie Tilă. A lui o ținea într-un jelit, ce-i făcuși, Doamne, ce-i făcuși, că rău mă mai pedepsiși, auzi vorbă, pe el îl damblagește, se gândea Tilă, dar nu putea să spună, și ea e pedepsită. Și dac-o fi așa, știa ea, muiera asta, ce știa, o să-i fie greu, ce crezi, ea întreagă și el damblagit, după casă n-are cum să se mai ducă, la poartă nici atât, gură n-are să spuie că-l trece aia, că-l trece ailaltă și cui să spuie, că a lui n-o să stea santinelă lângă el pe prispă, o să-l treacă și-o să facă, aia e, cum face copilul ăl mic în troacă, dar dacă n-o fi ea, muiera, de vină, ce, parcă tot ce spune muiera păcătoasă se prinde, o fi zis și ea așa ca omul la supărare, lovi-te-ar damblaua să te lovească, n-ai mai apuca sfânta zi de duminică, parcă nu mai zisese ea până acum așa cevașilea, că mai zisese când a venit Gogu Fâcii cu ălalți de la Sfat, să ia porcul înainte de Crăciun, n-apucase barim să-l taie, bă Tilă, n-ai plătit dările către stat, trebuie să-ți punem sechestru pe porc, gata, te-am păsuat destul, n-am ce-ți face, nu plătești, ți-l luăm și terminăm bălciul, cum, bă, n-am plătit, cotele mi le-am dat, adică mi le-ați luat voi, nu vi le-am dat eu de bună voie, din arie, de la treierat m-am întors cu furca pe umăr, cu atât m-am întors, grăul a trecut pe la mine pe la poartă ca trenul prin gară și s-a dus direct la bază, porumbul mi l-ați luat și p-ăla, din floarea-soarelui n-am apucat barim să fac și eu un chil de ulei, fasule v-am dat, lână v-am dat, brânză v-am dat, ce nu v-am dat, bă, până acuma, unul nu vi l-am dat, da o să vi-l dau și p-ăla curând-curând, ca să puteți să spuneți că ați scos și untul din mine, așa să și treci acolo în catastifele tale, Tilă a dat toate cotele și am scos și untul din el, lasă, bă Tilă, vorbăria, las-

o că nu te întrece nimeni, lasă și cotele, alea sunt altă căciulă, impunerea, uite impozitele, n-ai plătit nimic, e gol aci în dreptul tău, te-am trecut la majorări, păi ce mama dracului, adică cine ești tu să viu eu la tine la poartă, n-am încotro, îți pun sechestru, în trei zile, dacă nu plătești, viu cu milițianul și ți-l iau din curte. Așa a făcut Tilă, n-a plătit, ca să plătească, trebuia să vândă porcul, dar nu putea, dacă pusese Gogu Fâcii sechestru pe el, prost și ăsta, acuma să vie să-l urce în căruță, să se ducă cu el la târg, să se tocmească, să-l vândă, să deuipe banii, treaba lui, bine că m-a scutit pe mine de corvoada asta. Când i-au luat porcul din bățatură s-a pornit a lui pe jelit și pe blestemat, mi-ați luat bucătura de la gură, lăsați copiii nemâncați acuma în gura iernii, dar-ar Dumnezeu și Maica Precista și cine-o mai fi p-acolo să se aleagă praful de voi, să n-apucați Crăciunul, să vă arză focul, să vă damblagească și să vă târâți ca șerpii, să n-aveți parte de lumânare și de-o bucată de pâine pe lumea ailaltă, păgânilor și hoților ce sunteți, da câte nu le-a mai zis, că nu mai ține nici el minte și uite că nu s-a ales praful de nici unu, nici focul nu i-a ars și nici măcar nu l-a damblagit pe vreunul dintre ei, n-a vrut Dumnezeu s-o asculte pe muiera asta păcătoasă a lui, o fi ținut și el cu ăia cu impunerea, cine știe, el vede tot, el știe tot, așa trebuia atunci în vremea aia, să ție și Dumnezeu cu cotele și cu impunerea dar, vezi, se gândea Tilă, damblagit pe prispă, vezi că atât a mai ținut, în iarna aia când i-au luat porcu', pe urmă, în anul ălalt, s-a schimbat macazul, ce-o fi zis și Dumnezeu, gata, bă, ajungă cu cotele, ajungă cu chiburi ăștia pârâți ca Stan al Pârului, ajungă cu lupta de clasă, găsiți altceva d-aci-nainte, ia desființați cotele astea, că m-am săturat și eu, dar bieții români. Lui Tilă d-asta-i părea rău, că p-ăi de n-au plătit, de-au rămas restanțieri nu i-a mai întrebat nimeni, a venit mai târziu *hașcemeul* sau ce dracu a venit și-a ras totul, ai plătit, n-ai plătit, ai dat cote, n-ai dat cote, tragem linie și vedem ce-om mai face de-acum încolo, că ceva trebuie să facem, n-o să vă lăsăm așa fără să mai dăm pe la voi, ne mai gândim și pe urmă vă chemăm la ședință, colo la cămin și vă facem cunoscut, uite, bă tovarăși, ce-am hotărât noi, partidul și guvernul, pentru binele și fericirea voastră, nu vă mai luăm porcul din bățatură, dar vă luăm pe voi cu totul și vă ducem la blocuri, să munciți pe șantiere și în fabrici și-o să mai vedem noi ce-o să mai facem pentru fericirea voastră. Nu vezi că așa i-a fost lui dat, să-i ia porcul din bățatură înainte de Crăciun, numai Gogu Fâcii ăla a fost al dracului, că, dacă-l amâna cu dările până-n primăvară, scăpa și porcul nesechestrat, îl tăia, îl băga la garniță, întingeau și ei în tigia, n-ar fi mâncat pasat. Și pe Gogu Fâcii, cu toate blestemele muierii, tot nu-l damblagise, uite-l că trăiește și acu, trăiește nedamblagit, iar el, Tilă, și cu porcul luat, și cu boii băgați în colectiv, și cu ăle două pogoane de la Tăietură luate, și damblagit pe prispa casei. Sta lungit și se gândea, n-are o mână, n-are un picior, n-are gură și e blestemat tot de muiera asta a lui care-l blestemase și pe Gogu Fâcii, de ăla nu s-a prins, dar de el s-a prins, a fost, vezi, mai aproape de ea, i-a zis și de mai multe ori până o fi văzut și Dumnezeu că muiera nu glumește, vrea cu tot dinadinsul să-l vadă olog și cu gura luată, uite, și-a făcut pofta. Tilă rotea ochii ca un uliu, se uita în toate părțile, ar fi vrut să vorbească, nu putea, se canonea degeaba, tot mai bine era să gândească, lasă-i pe ei să vorbească, p-ăștia de veniriă să-l vadă cum auziră că l-a damblagit, unii vorbeau ca și cum lui Tilă nu i-ar fi luat doar gura, ci și urechile, încai asta a lui Pupa-ți-aș Limba, muiere proastă, ce vrei, îi zicea Petrii, ce-o să-ți mai pată sufletul, bia, cu el! Și pe el la canun, dar și tu o să te canunești cu el, mai bine îl ierta Dumnezeu, că e chin, să trăiască așa pe prispă, mai bine în cimitir colo, lângă ta-so,